

Kreditgivning till lantbruksföretag *- en jämförelse mellan Sverige och Danmark*

Filip Åkesson

SLU, Institutionen för ekonomi
Företagsekonomi
D-nivå, 20 poäng

Examensarbete 469
Uppsala 2007

ISSN 1401-4084
ISRN SLU-EKON-EX-469-SE

Credit giving to farm companies
- a comparison between Sweden and Denmark

Kreditgivning till lantbruksföretag
- en jämförelse mellan Sverige och Danmark

Filip Åkesson

Handledare: Carl-Johan Lagerkvist

© Filip Åkesson

Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för ekonomi
Box 7013
750 07 UPPSALA

ISSN 1401-4084
ISRN SLU-EKON-EX-469-SE

Tryck: SLU, Institutionen för ekonomi, Uppsala, 2007

Förord

Föreliggande studie är genomförd som ett examensarbete 20 poäng på agronomprogrammet vid Institutionen för ekonomi, Sveriges Lantbruksuniversitet. Projektet har genomförts i samarbete med Danske Bank. Ämnet för examensarbetet diskuterades fram med Fredrik Anderson på Danske Bank och min handledare Carl-Johan Lagerkvist.

Jag vill här tacka Fredrik Anderson och Michael Maar på Danske Bank som har ställt upp med tid och engagemang som gjort det möjligt att genomföra detta examensarbete. Ett stort tack riktas också till mina studiekamrater Fredrik Carlsson och Mikael Jansson med vilka många givande diskussioner förts under arbetets gång.

Ett stort tack riktas även till min handledare, Carl-Johan Lagerkvist på Institutionen för ekonomi, SLU. Carl-Johan har ställt upp med konstruktiv och värdefulla synpunkter under arbetets gång.

Uppsala mars 2007

Filip Åkesson

Abstract

In relation with structure transformation in farm companies with bigger animal population and pressure at the milk price, the farmers in both countries have to invest more money in the company to endure. This had conduct what more owners had seen grown requirements to invest in bigger population barns. The investment is necessary to retain stability in the economy for the companies, at that time when the profitability for small production barns decrease.

This essay carries out through a case, there the activities main part are milk production. The present operation consists of 82 milk cows in long stall with a yield on 10 500 kg ECM. The idea is that the company should increase the activity to 180 cows. This activity means that the company must invest in a new barn. The cost of the investment consider an amount of about seven million Swedish crowns. The total debts for the activity are 13 million crowns. This includes mature loans. An operation plan had been made for the present activity and one for the future activities to see the worth of the investment.

The purpose of this essay is to study credit giving to farm companies between Sweden and Denmark. The idea is to illuminate if there are difference in credit giving between the countries. The case is representative in both countries and the proposal is reviewed in respective country. The result analyses with appropriate theory. The essay carries out in cooperation with the Danish Bank.

The result shows many similarities between the both countries. Both Sweden and Denmark had estimate to accord the proposal. The only difference that could discerns from the propose at credit giving to farm companies is the personal relationship between the loan giver and borrower in Sweden. In Denmark is the handling officer more objective and control more what the company could perform and the personal relationship is less important.

The analysis show also that the companies cash flows and good efficient in production are the two main factors that decides if you get a positive answer of the propose. Both countries studies solidity and equity. There are no possibilities to find conclusive differences between the countries in credit giving to farm companies. Both Sweden and Denmark use the same financial tools to estimate the credit and the loan giver in Sweden as well in Denmark point out that the heaviest estimate factors are cash flows and efficiency in production.

Key terms: Credit giving, Milk Production, Cash Flow, Financial Strength, Efficiency

Sammanfattning

I samband med lantbrukets strukturomvandling med allt större besättningsstorlekar och pressade avräkningspriser i mjölkproduktionen, måste dagens lantbrukare såväl i Sverige som i Danmark investera mer kapital i sitt företag. Detta har lett till att man har sett ett ökat behov av investeringskapital för att investera i allt större besättningar. Investeringen är nödvändig för att kunna bibehålla den ekonomiska stabiliteten i företaget då lönsamheten med små produktionsanläggningar har blivit ofördelaktiga.

Examensarbetet genomförs genom en fallstudie, där verksamhetens huvudinriktning är mjölkproduktion. Den nuvarande driften idag består av 82 mjölkkor i långbås med en avkastning på 10 500 kg ECM. Tanken är att företaget ska kunna utökas till 180 mjölkkor. En utökning av gårdens mjölkproduktion innebär en nyinvestering i ett nytt lösdriftsstall, med tillhörande inventarier. Den beräknade kostnaden för investeringen är ca sju miljoner kronor. Den totala skuldsättningen uppgår till 13 miljoner kronor, inklusive övertagna lån. En driftsplan är upprättad för verksamhetens nuvarande drift och en efter investeringens fullbordan för att se vad den tänkta investeringen skulle kunna generera.

Syftet med studien är att studera kreditgivning till lantbruksföretag mellan Sverige och Danmark. Tanken är att belysa om det finns skillnader i kreditgivningen mellan länderna. Fallstudien är representativ för båda länderna och kreditpropån granskas i respektive land. Resultatet analyseras sedan med lämplig teori. Examensarbetet genomförs i samarbete med Danske Bank.

Resultatet visar på att det finns många likheter mellan de båda länderna. Både Sverige och Danmark har gjort bedömningen att bevilja krediten. Den enda skillnaden som kan urskiljas vid en kreditgivning till lantbruksföretag är den personliga relationen mellan långivaren och låntagaren i Sverige. I Danmark är kredithandläggaren mer objektiv, styrs mer av vad företaget kan prestera och den personliga relationen är av mindre vikt.

Analysen visar även på att företagets cash flow och god effektivitet i produktion är de två faktorer som spelat den avgörande rollen för ett beviljande av krediten. Båda länderna studerar företagets soliditet respektive företagets eget kapital. Det går inte att finna avgörande skillnader mellan länderna när det görs en bedömning av en kreditpropå. Både Sverige och Danmark använder samma ekonomiska verktyg för att bedöma krediten och där långivaren såväl i Sverige som i Danmark framhåller att de tyngsta bedömningsfaktorerna är hur företagets cash flow och effektivitet ser ut i företaget.

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	1
1.1 BAKGRUND	1
1.2 PROBLEM	2
1.3 SYFTE	2
1.4 AVGRÄNSNINGAR	3
2 METOD	4
2.1 FORSKNINGSANSATS	4
2.2 ANGREPPSSYNSÄTT OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	4
2.3 RELIABILITET	4
2.4 VALIDITET	5
3 FÖRETAGS PRESENTATION	6
3.1 DANSKE BANK	6
3.2 HISTORIA	6
3.3 DANSKE BANKS LANTBRUKSSATSNING	7
4 TEORI	8
4.1 ALLMÄNT	8
4.2 KREDITGIVNING	9
4.2.1 Kreditgivarens förhandlingsinstrument	10
4.3 NYCKELTAL	10
4.3.1 Räntabilitetsmått	10
4.3.2 Finansiella mått	11
4.4 RISK OCH OSÄKERHET	12
4.4.1 Riskbedömning av säkerheter	13
4.5 KREDITGIVNING SETT UR ETT SVENSKT PERSPEKTIV	15
4.5.1 Bankrörelselagen (1987:617)	15
4.5.2 Bankmässiga säkerheter	15
4.5.3 Förmånsrättsregler	16
4.6 KREDITGIVNING SETT UR ETT DANSKT PERSPEKTIV	17
4.6.1 Realkreditslån till lantbruksföretag	17
4.6.2 Lantbrukslagen	18
4.6.3 Förvärv	18
4.6.4 Utbildningskrav	18
4.6.5 Harmonikrav mellan antalet djur och mark	19
5 EMPIRISK BAKGRUND	20
5.1 MARKNADSÖVERSIKT	20
5.1.1 Översikt Danmark	20
5.1.2 Översikt Sverige	21
6 FALLSTUDIE	22
6.1 VERKSAMHETSBESKRIVNING AV FALLGÅRDEN	22
6.1.1 Gårdsinvestering	22
6.2 UNDERLAG FÖR KREDITANSÖKNINGEN	23
6.2.1 Säkerheter	24
6.3 RESULTAT AV KREDITPROPÅN	25
7 ANALYS OCH DISKUSSION	26
8 SLUTSATSER	29
KÄLLFÖRTECKNING	32
BILAGOR	34

BILAGA 1: OMRÄKNINGSTABELL FÖR DJURENHETER	34
BILAGA 2: BALANSRÄKNING	35
BILAGA 3: FASTIGHET 1:3	36
BILAGA 4: FASTIGHET 1:11	37
BILAGA 5: PANTVÄRDE AV FASTIGHETER	38
BILAGA 6: KREDITANSÖKAN	39

*The secret of success is to be ready
for opportunity when it comes,
Disraeli (1804 – 1881)*

1 Inledning

Detta kapitel är tänkt att ge en inblick till den valda studien. En presentation av problemställningen, syftet och avgränsningar presenteras i följande ordning.

1.1 Bakgrund

Den svenska animalieproduktionen, tillsammans med övriga delar av det svenska lantbruket, befinner sig i en situation där de ekonomiska villkoren hela tiden förändras.

Efterfrågan på allt mer investeringskapital och den slopade särskilda förmånsrätten för bankerna, har lett till större försiktighet bland kreditgivarna.

I lantbruksbarometern kan man läsa att allt fler lantbrukare tänker investera i byggnader och antalet förprovningar av djurstallar för 2006 stiger kraftigt. Under föregående år investerade ca 21 procent av lantbrukarna i byggnader. Enligt en undersökning gjord av lantbruksbarometern 2006 i april månad, visar att lantbrukarna skulle kunna tänka sig att öka sina totala byggnadsinvesteringar med 3 procent, dvs. upp till en nivå på 24 procent. Detta är den tredje högsta nivån under perioden 1995-2005. De lantbrukare som idag bedriver animalieproduktion är de som mest, av naturliga skäl, investerar i byggnader. Ungefär 24 procent av mjölk- och nötköttsföretagarna har investerat i byggnader under det senaste året (Lantbruksbarometern, 2006).

Jordbrukets investeringar i byggnader, inklusive djurstallar, 1995-2005

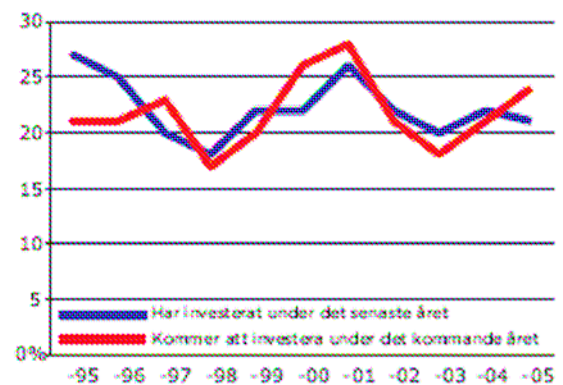

Diagram 1 illustrerar jordbrukets investeringar (Lantbruksbarometern, 2006)

En omfattande strukturomvandling har skett bland mjölkproducenterna i Sverige. Små enheter har lagts ner och de större besättningsarna har blivit fler och större. År 2005 var den genomsnittliga besättningsstorleken 46 kor vilket kan jämföras år 1996 då antalet uppgick till 28 kor. I takt med den ökande besättningsstorleken har antalet mjölkproducenter minskat med nästan hälften, medan den genomsnittliga invägningen per leverantör har ökat med ca 79 % under samma period (SJV rapport, 2005).

I Danmark uppvisas samma tendens till allt större besättningsstorlekar. Idag finns det ungefär 6000 specialiserade lantbruk i Danmark, en siffra som ständigt minskar och idag ligger den genomsnittliga besättningsstorleken på 90 kor.

Den danska "Muhammedkrisen", som drabbade Arla genom en köpbojkott i Mellanöstern, har under 2006 försämrat villkoren för de mjölkproducenter som levererar till Arla. Mejeriet sänkte avräkningspriset med 4,1 öre i april i år som en direkt följd av krisen.

En tillbaka blick från tidigare års räkenskaper tyder på att lantbruksnäringen har förberett sig på de fallande mjölkpriserna inom näringen. Detta beror på en högre effektivitet per ko och lägre foderomkostnader. På den senaste mjölkkvotbörserna från februari 2007 uppgick kvotpriset till 3,95 Dkr per kg omräknat till Skr blir det 4,93 (www.maelkeudvalget.dk) detta kan jämföras med det svenska kvotpriset som ligger på 1,40 Skr per kg. Många räknar med att kvotsystemet kommer att avvecklas till 2015, när avtalen om mjölkkvoter i EU löper ut. Av denna information bland mjölkproducenter förväntas kvotpriserna att falla kraftigt på de kommande kvotbörserna, då avskrivningsperioden blir kortare. Efter 2015 kommer förmodligen mjölkproduktionsmängden att vara helt fri, men troligtvis kommer strängare miljökrav att fungera som en begränsad faktor. Detta har lett till att efterfrågan på investeringskapital har ökat för att investera i allt större besättningar, för att kunna bibehålla den ekonomiska stabiliteten i företaget då lönsamheten med små produktionsanläggningar har blivit ofördelaktiga (SJV rapport, 2005).

1.2 Problem

I samband med lantbrukets strukturomvandling med allt större besättningsstorlekar och pressade avräkningspriser, måste dagens lantbrukare såväl i Sverige som i Danmark investera mer kapital i sitt företag. Detta sker i form av större mjölkproduktionsanläggningar för att kunna möta framtidens mjölkproduktion. I Danmark har man höga markpriser och högt pris på mjölkkvoten, vilket lett till att de mindre produktionsenheterna har fått ta ställning till om avveckling av sin mjölkproduktion eller utbyggnation av verksamheten, dvs. större anläggningar. I Sverige upplevs inte markpriserna som den främsta orsaken till den allt tuffare marknadskonkurrensen, utan istället har de låga avräkningspriserna gjort det ohållbart att överleva som en liten producent. Inom Danske Bank har man sett att näringen är i behov av kapital för att kunna konkurrera dels med de nordiska grannländerna dels med resten av EU länderna. Konsumtionsmjölken är inte i samma utsträckning som tidigare den produkt som efterfrågas mest, utan det är de mer förädlade produkterna, där längre hållbarhet har gjort det möjligt att avsätta produkterna på andra marknader än hemlandet. Inom bankvärlden har man sett av rådande marknadsförhållanden, att det finns vinster att göra som långivare. Allt fler banker försöker slå sig in på marknaden för att erbjuda allt färre lantbrukare den mest förmånliga kreditgivningen.

Utifrån detta har en diskussion förts med Fredrik Anderson på Danske Bank om att titta på skillnader i kreditgivning till lantbruksföretag mellan länderna och försöka belysa de skillnader som finns. Uppgiften är att bygga upp en fallgård med inriktning mot mjölkproduktion, där företaget har tänkt utveckla sin verksamhet med en investering i ett nytt lösdriftsstall med tillhörande inventarier. Utifrån denna investering är tanken att se om den tänkta kreditpropå kommer att visa på skillnader i kreditgivning av nyinvesteringar i Sverige respektive i Danmark.

1.3 Syfte

Syftet med examensarbetet är att försöka belysa om det finns skillnader vid kreditgivning av nyinvesteringar mellan de två länderna inom samma bankkoncern med likartade förutsättningar. I undersökningen ingår också att analysera hur den nya förmånsrätten har påverkat bankens säkerhetstänkande vid en eventuell konkurs.

Vidare belyses några av de specifika regelverk som finns i Danmark och i Sverige vid kreditgivning.

Resultaten från studien kan användas som underlag i kommande diskussioner om lantbrukets investeringar och finansiering samt hur kommande produktion kommer att gestalta sig för danska respektive svenska mjölkproducenter.

Målgruppen för examensarbetet är mjölkproducenter som ska nyinvestera och med Danske Bank som finansiär för dels svenska dels danska mjölkproducenters nyetableringar. Ambitionen är att belysa skillnader i kreditgivning mellan Sverige och Danmark

1.4 Avgränsningar

Studien har begränsats till att analysera en fiktiv gård som är representativ för båda länderna. Fallgården antas att ha en normal stor produktion med både växtodling och mjölkproduktion, där mjölkproduktionen är huvudverksamheten. I denna studie har jag valt att analysera endast huvudverksamheten då mjölknäringen står inför många nya investeringsbeslut som kan påverka gårdens framtida huvudnäring. Ländernas olika skatteregler gällande olika avdrag som påverka företagets resultat tas inte med i analysen.

2 Metod

I detta kapitel beskrivs det valda tillvägagångssättet för examensarbetet.

Val av forskningsansats och angreppssätt presenteras. Därefter motiveras tillvägagångssättet och undersökningens tillförlitlighet och validitet

2.1 Forskningsansats

Inom forskningen talar man om *deduktiv*- eller *induktivansats*. Den deduktiva syftar till att förklara verkligheten eller att förfina och utveckla befintlig teori. En induktiv ansats utgår från observationer i verkligheten och sammanfattar dessa till teorier.

I detta examensarbete utgår jag från en *deduktiv ansats* då jag anser att denna metod är lämplig att använda för att skapa en förståelse genom att jämföra befintlig teori med insamlad empiri. Enligt Johannessen och Tufte är det lämpligt att använda sig av en deduktiv ansats när förhållandet mellan empiri och teori har sin utgångspunkt i teorin. (Johannessen A, Tufte P A (2003) Introduktion till samhällsvetenskaplig metod)

2.2 Angreppssynsätt och tillvägagångssätt

I mitt examensarbete utgår jag ifrån ett *kvalitativt* angreppssätt. Det kvalitativa angreppssättet går mer på djupet till skillnad från det kvantitativa, vilket ger ett större utrymme för en *kvalitativ tolkning*. (Denscombe M, 2000)

Tillvägagångssättet för att analysera skillnaden vid kreditgivningen sker genom ett uppbyggt "Case" där ekonomisk data från fallstudien hämtas från en mjölkproducent i Sverige.

Case metoden har sin grund i den amerikanske filosofen John Deweys. Deweys förespråkade att "lära genom att göra". Detta bygger på en konstruktivistisk pedagogik, där studenten bygger sin egen kunskap genom att följa upptäckandets väg under läroprocessen.

Att jag valde Case metoden är att denna typ är inriktad på att belysa en fråga eller ett problem, istället för att pröva olika lösningar (www.regeringen.se).

Merparten av det empiriska materialet i mitt examensarbete består av undersökningar av en banks kreditgivning. I den första undersökningen studeras den svenska modellen och i den andra den danska modellen. Kreditgivningen kommer att ske i samarbete med Danske Bank, vilka kommer att göra kreditbedömningen för mig. Min uppgift blir sedan att tolka och analysera de skillnader som finns mellan länderna genom att använda lämplig teori. Jag kommer även att studera bankrörelselagen och förmånsrätten för att se hur stora avvikelser som finns vid kreditgivningen avseende dansk respektive svensk bank.

2.3 Reliabilitet

Reliabilitet beskriver graden av pålitlighet i en undersökning, d v s att resultaten ska vara stabila så att andra studenter/forskare vid ett senare tillfälle ska kunna komma fram till samma resultat. Detta kan vara svårt att åstadkomma då animalieproduktionen står inför nya framtida förändringar. Det är därför viktigt att dokumentera fakta under arbetsprocessen så att den externa granskaren kan se att resonemanget bygger på de fakta som framkommit under arbetets gång. Den externa granskaren under arbetets gång har varit min handledare.

2.4 Validitet

Validiteten innebär hur stor trovärdighet och hur väl en undersökning stämmer överens med verkligheten. Vid kvalitativ analys handlar det om att beskriva att man har samlat in och bearbetat det insamlade materialet på ett systematiskt sätt. Det ska också framgå vilka förutsättningar som finns och hur resultaten under arbetets gång har vuxit fram.

3 Företags Presentation

Detta kapitel kommer att ge en kort presentation av Danske bank och lite kort om deras lantbrukssatsning.

3.1 Danske Bank

Danske Bank är den snabbast växande banken i Sverige och har sedan 1998 fördubblat sin marknadsandel totalt sett. Intäkterna har vuxit med i genomsnitt 25 procent per år, och resultatet före kreditförluster med i genomsnitt 50 procent per år. Danske Bank menar att det finns en enkel förklaring till detta. Provinsbankernas kunskap och engagemang i kombination med den stora bankens globala resurser.

Danske Bank består av ett nätverk av provinsbanker där organisationen är uppbyggt av ett nätverk av lokala provinsbanker som alla är självständiga affärsenheter. Bankens tänkesätt är att se Sverige som en värld av marknader, där varje enskild marknadsplats har sina egna förutsättningar och affärsmöjligheter. Traditionella banker är vanligtvis uppbyggt som en hierarkisk organisation.

Nätverket består av 14 provinsbanker i Sverige där man har gemensamma specialistenheter och administrativa enheter. I Danmark finns en liknanden uppbyggnad med ett landstäckande filialnät och finanscenter. Specialistenheterna består av Danske Bolån, Danica Fondförsäkring AB, Danske Capital Sverige AB, Danske Markets och Danske Finans. Dessa är uppdelade i fyra olika finanscenter, som finns beläget i Stockholm, Göteborg, Linköping och Malmö. Via rådgivaren har kunden därmed tillgång till en rad olika specialister.
(www.danskebank.se)

3.2 Historia

År 1833 får Linköpings stift en ny biskop, Johan Jacob Hedrén. Hedrén är inte bara en kyrkans man utan också docent i praktisk ekonomi. Den 24 februari 1837 grundar han Öst-Götha-Bank, vilket idag är Östgöta Enskilda Bank.

Från huvudkontoret i Linköping ger sig Hedrén utan biskopar i ledningen, men med en övertygelse om den lokala bankens betydelse, ut på fälttåg. I stad efter stad, i landskap efter landskap, uppstår provinsbanker.

1997 förvärvar Den Danske Bank provinsbankerna och Hedréns skapelse blir en internationell bank. Efter köpet av Fokus Bank i Norge byter så koncernen namn till Danske Bank. Danske Bank i Sverige är idag den enda banken som håller provinsbankens idé levande. Där bankens synsätt är att arbeta nära sina kunder. Eller som den språkkunnige biskop Hedrén skulle ha uttryckt det med dagens vokabulär: "All business is local".
(Ibid)

3.3 Danske banks lantbrukssatsning

I samband med Danske Banks köp av Östgöta Enskilda Bank tog satsningen på skog och lantbruk fart på allvar. Fram till 1997 hade ett fåtal kundansvariga funnits med specialinriktning mot sektorn, men dessa blev snabbt fler. I stor utsträckning rekryteras lantbruks- eller skogsekonomer med rådgivningsbakgrund, för att kunna erbjuda marknadens bästa kompetens inom de agrara näringarna och idag finns 24 skogs- och lantbruksansvariga i banken (pers med).

De skogs- och lantbruksansvariga arbetar med eget kundansvar gentemot lantbrukskunderna som alltså får tillgång till en kvalificerad lantbruksekonom på sitt bankkontor. Dessutom har de en specialistroll, där bankens privatrådgivare kan koppla in en skogs- och lantbruksansvarig i sitt kundteam kring en skogsägande privatkund. På lantbrukssidan finns en uttalad målgrupp i ”framtidens lantbrukare”, vilket gör att kundstocken till största delen utgörs av större produktionslantbruk (Ibid.).

Satsningen har varit ytterst framgångsrik och bankens volymer har varje år kraftigt överstigit marknadens tillväxt.

Utveckling affärsvolym produktområde Skog & Lantbruk från 1997 till sept 2005

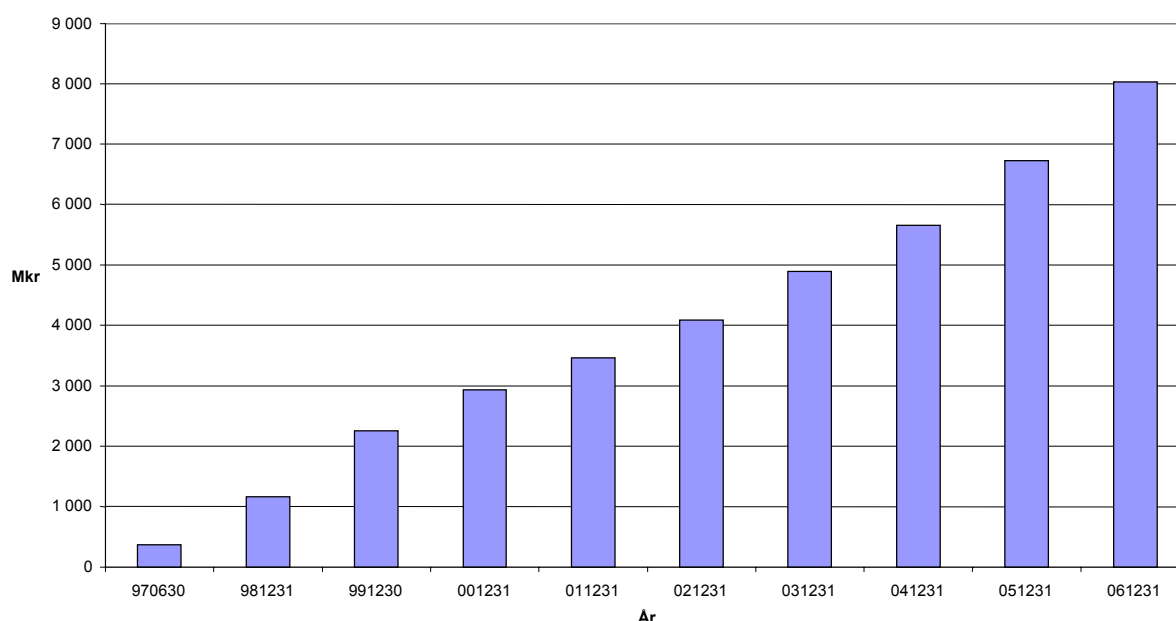

Diagram 2 visar affärsvolymutvecklingen inom skog och lantbruk. (Branschrappport Danske Bank, 2006)

4 Teori

Detta kapitel kommer att behandla kreditgivningen. Först presenteras teori som berör de båda länderna gemensamt. Efter det kommer en teoridel som är specifik för Sverige och en för Danmark.

4.1 Allmänt

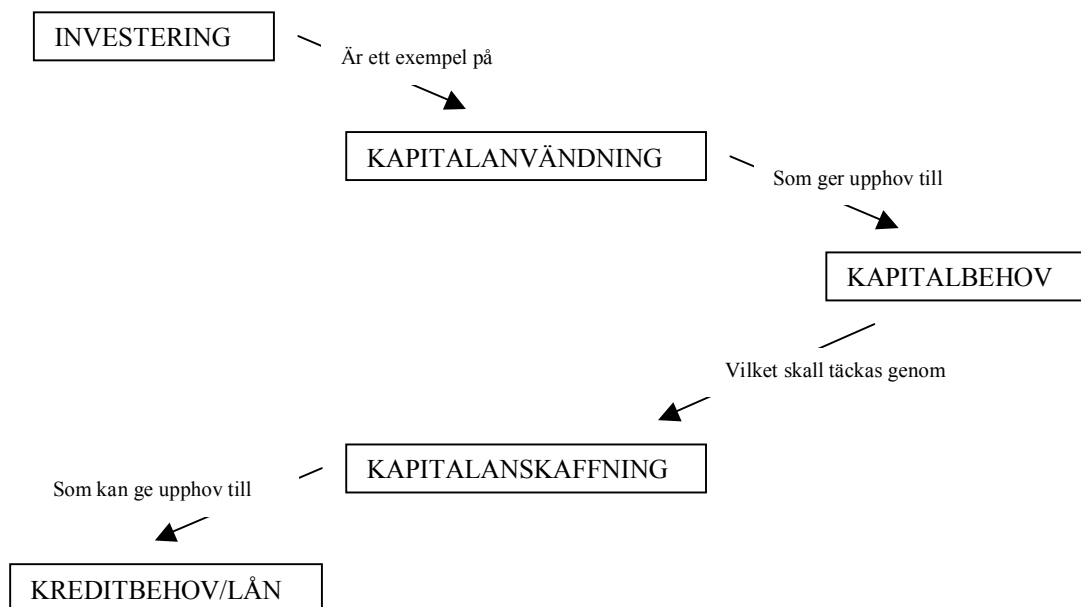
Bankens uppgifter består av att bevilja krediter till privatpersoner och företag. Kreditbedömningens syfte är att bedöma kundens återbetalningsförmåga och att undersöka om kunden kan erbjuda någon form av säkerhet i bankens intresse. Dessa är två moment som överlappar varandra, på det sättet att kundens återbetalningsförmåga stärks genom att han normalt har en värdefull försäljningsbar egendom. Det är viktigt att komma ihåg att säkerheten inte får ha allt för framträdande roll vid kreditbedömningen. Med detta antas att de tillgångar som erbjuds som säkerhet till exempel fastigheter, aktier och andra värdepapper kan komma att påverkas av den ekonomiska marknadens konjunkturläge. (Funered, 1994)

När en kreditbedömning ska göras av små och nystartade företag finns det mycket lite information. Bedömning kommer i princip i dessa fall endast att beror på hur vida förtroendet är för företagaren, d v s personkemin eller intuitionen blir en viktig aspekt i kreditbedömningen. (Landström, 2003)

I dag finns det omfattande och standardiserade kreditpolicies trots detta skiljer sig enskilda kreditbedömare åt i sättet att bedöma kreditansökningar. Vissa kredithandläggare lägger enbart vikt genom den statiska analysen av den finansiella informationen, andra fokuserar på den kontinuerliga kontakten med kunden för att få en dynamisk bild över tiden (Ibid.).

4.2 Kreditgivning

Vi befinner oss i en tid då produktionen går mot allt större volymer och ett ökat behov av investering i nya och gamla produktionsresurser. Detta kräver kapitalbehov i företaget. Kapitalbehovet kan finansieras genom uppkomna vinster i företaget (självfinansiering) eller genom lån i bank. (Broomé, 1998)

Figur 1 illustrerar hur en investering ger upphov till kapitalbehov. (Broomé, 1998)

Kreditgivaren i detta fall banken, har oftast inte samma information om företaget som företagaren själv. Det är därför viktigt för kreditgivaren att bilda sig en uppfattning om företaget utifrån årsredovisningar och framtida planer (Broomé, 1998).

Kreditöverenskommelser generellt sett är ganska långa förbindelser mellan näringsidkaren och kreditgivaren. Näringsidkaren är i regel vinstorienterat och strävar efter att få lägsta kostnad för sin upplåning. Utöver detta tillkommer en rad andra faktorer som exempelvis förväntad vinst av investeringen (projektet), angelägenheten i investeringen (kreditbehovet) och möjliga finansieringsalternativ som ligger till grund för kreditöverenskommelsen. Banken ser också sitt vinstintresse och kommer att öka sin egen lönsamhet på de kreditöverenskommelser som ingås i avtalet. Nästan varje kreditförhandling medför en överenskommelse. I de fall då näringsidkaren får avslag, handlar det oftast om att kreditpropån är illa genomtänkt eller orealistisk (Broomé, 1998).

Att prata om kreditmarknaden som en marknad i vanlig mening är svårt. Det som kännetecknar en "perfekt" marknad är att kunden har möjlighet att byta leverantör allteftersom marknaden erbjuder andra förutsättningar i form av bättre priser för individen. Detta kriterium uppfyller inte banken, utan kännetecknas istället av att man bygger upp en långsiktighet och stabilitet för kunden. Därför är det viktigt att banken ökar sin kunskap om företaget för att förtroendet för kunden ska vara gott. Med andra ord så är bankens bedömning, risktagande och uppföljning en viktig faktor för en fungerande kreditmarknad (Green, 1997).

Materialinsamling, analys och tolkning inför ett kreditbeslut måste därför motiveras av kreditens tänkta storlek och en övergripande riskuppfattning. När banken beaktar krediter för nya kunder, ses det vanligtvis som en längre affärsrelation. Detta kommer att öka motivationen att göra en ingående analys av kundens förutsättningar. De två generella avsikterna med att göra en kreditbedömning av kunden är att undvika kreditförluster och maximera avkastningen på bankens riskkapital (Ibid.).

4.2.1 Kreditgivarens förhandlingsinstrument

Innan kunden får ett beslut om hur vida han kommer att beviljas kredit eller ej, finns en rad moment kreditgivaren kommer att lägga fram som argument i sin kreditbedömning. Följande fyra moment bör ge en samlad bild av den totala bedömningen:

- Företagsanalys
- Olika typer av bedömningsfaktorer
- Analys av finansieringsmöjligheter
- Analys av säkerhetskrav

I vissa fall behövs inte en fullständig kreditbedömning göras då krediten är av ringa omfattning, kredittagaren redan välkänd hos kreditgivaren eller att säkerheterna är helt riskfria (Broomé, 1998, FB utbildningskonsult, 1992).

I företagsanalysen bör aspekter som företagets produkter, företagarens kompetens inom det specifika området, strukturen, organisationen och den framtida totala marknaden analyseras. Punkt två behandlar således olika typer av bedömningsfaktorer. Dessa faktorer beskriver risken i krediten, kreditens lönsamhet, företagets status, kreditgivarens policy och möjliga exportsatsningar. Företagets status beror bl.a. på om kredittagaren har varit kund tidigare. I regel så har gamla kunder högre status än nya. Statusen stiger också med växande ålder, storlek och framgång. Risken i krediten ska inte bara bedömas utifrån den enskilda krediten utan också till den totala risken i företaget (Broomé, 1998).

4.3 Nyckeltal

Syftet med olika finansiella mått är att åstadkomma en bättre bild av företagets ekonomiska ställning. De finansiella måtten ger en direktbild av företaget vid ett specifikt tillfälle och en beskrivning av dess utveckling över tiden. De finansiella mått, som här kommer att studeras, är de som anses mest relevanta för att belysa företaget ur olika aspekter (Svedin, 1994).

4.3.1 Räntabilitetsmått

Vid användning av räntabilitetsmått får vi fram en relation mellan företagets resultat och hur det är finansierat, d v s mäter resultatet till den risk som beror på hur företaget är finansierat genom fördelning av eget kapital och skulder. (Johansson, 1995)

Räntabiliteten på eget kapital visar avkastningen på det kapital ägarna satsat efter det att långivarna fått sin ersättning i form av räntekostnader. Det justerade egna kapitalet inkluderar 70 % av obeskattade reserver (Ibid.).

$$R_E = \frac{\text{Resultat före finansnetto}}{\text{Genomsnittligt justerat eget kapital}}$$

Räntabiliteten på det totala kapitalet visar den avkastning som företagets totala tillgångar ger, oavsett hur de har finansierats, d v s om det har finansierats med skulder eller med eget kapital. Räntabilitet på totalt kapital definieras som resultat efter finansnetto plus finansiella kostnader i förhållande till genomsnittligt totalt kapital (Ibid.).

$$R_T = \frac{\text{Resultat efter finansnetto + finansiella kostnader}}{\text{Totalt kapital}}$$

Genomsnittlig skuldränta visar den ränta som betalas för det lånade kapitalet. Med andra ord så visar skuldräntan hur framgångsrikt företaget har varit att förränta det lånade kapitalet. Så länge avkastningen på det lånade kapitalet är högre än kostnaderna för det lånade kapitalet, tjänar företaget på det lånade kapitalet. Definitionen är således skuldräntan som relationen mellan kostnadsräntor och räntebärande skulder inklusive obeskattade reserver (Ibid.).

$$R_S = \frac{\text{Kostnadsräntor}}{\text{Skulder (inklusive 30% av obeskattade reserver)}}$$

4.3.2 Finansiella mått

De finansiella måtten syftar till att visa företagets kapitalstruktur och företagets finansiella möjligheter att klara förluster (Johansson, 1995)

Kassalikviditet är ett flitigt använt mått som definieras som omsättningstillgångar exklusive lager dividerat med kortfristiga skulder. Har de långfristiga tillgångarna finansierats med kortfristiga lån, utgör detta en förhöjd risk för företaget och följden blir en låg kassalikviditet (Ibid.).

Soliditetsmättet visar hur mycket av tillgångarna som finansierats med eget kapital. Definitionen för soliditeten är, justerat kapital dividerat med det totala kapitalet (Ibid.).

$$\text{Soliditet} = \frac{\text{Justerat eget kapital}}{\text{Totalt kapital}}$$

Räntetäckningsgraden visar företagets förmåga att betala sina finansiella kostnader. Användningen av räntetäckningsgraden kan ibland vara ett bättre mått än soliditeten, eftersom det även tar hänsyn till företagets lönsamhet (Ibid.).

$$\text{Räntetäckningsgrad} = \frac{\text{Resultat efter finansiella poster}}{\text{Finansiell kostnad}}$$

4.4 Risk och osäkerhet

Risk och osäkerhet är två faktorer som ofta uppkommer i beslutssituationer när företag ska investera i nya produktionsanläggningar. Dessa beslut kommer att påverka framtiden och beslutsfattarna kan aldrig vara säkra på vad dessa konsekvenser kommer att innebära. Risk brukar definieras som en situation då beslutsfattaren har den information som krävs för att beräkna sannolikheten för olika utfall av ett beslut. Osäkerhet definieras som att beslutsfattaren inte kan fastställa sannolikheten för olika utfall (Hardaker & Huirne, 1997).

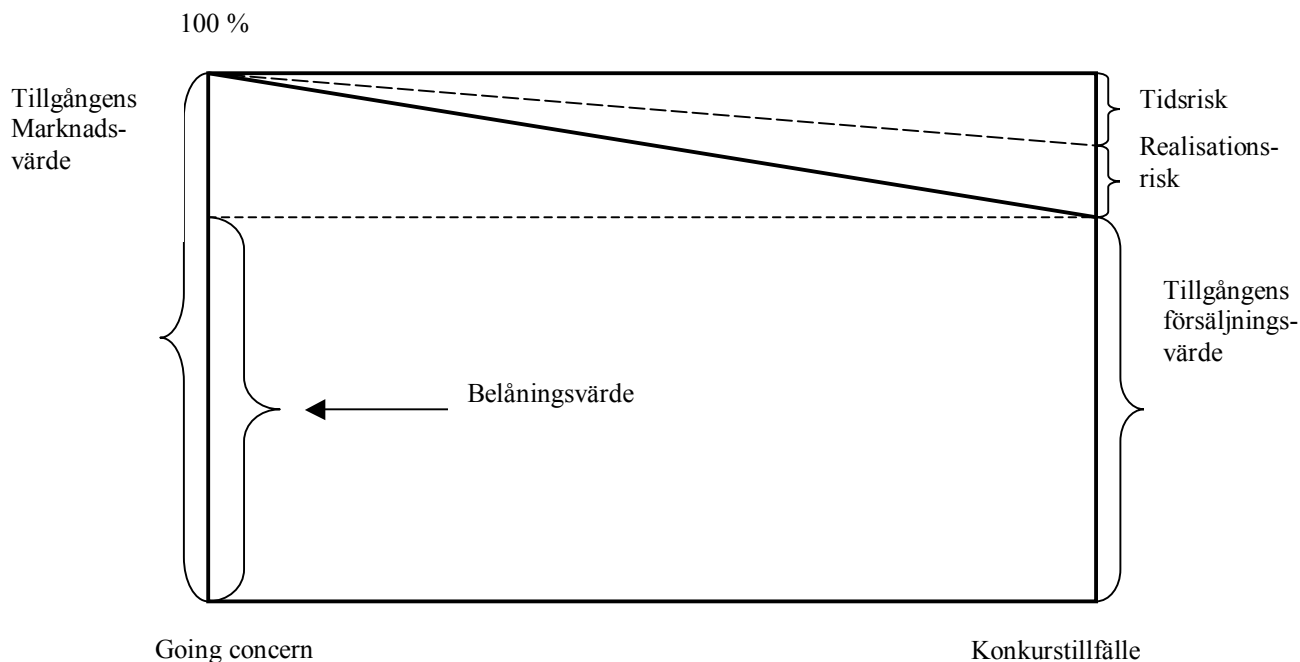
De risker som lantbrukare möter kan delas in i olika riskgrupper.

- I. **Produktions risk.** Produktionsrisk uppkommer från olika typer av yttre förutsättningar som inte lantbrukaren kan påverka själv. Exempel på yttre förutsättningar kan vara sjukdomar i besättningen och väder som påverkar växtodlingen (Hardaker & Huirne, 1997).
- II. **Finansiell risk.** Finansiellrisk är den risken som beror på hur företaget är finansierat. Om företaget har någon form av lånefinansiering så måste den operationella vinsten användas till att betala ränteutgifter innan företagaren kan få sin del. Fluktuationer i räntenivån kan innebära en större risk för företagaren, då räntekostnaderna kan bli en finansiell risk för företagaren (Ibid.).
- III. **Institutionell risk.** Olika former av beslut som sker på nationell och internationell nivå är en källa till den institutionella risken. Detta kan vara ändringar i regelverk som påverkar den enskilde företagaren. Exempel på förändringar kan vara skattesystem, djurhållningskrav, miljökrav, och beslut som fattas av EU (Ibid)

4.4.1 Riskbedömning av säkerheter

Det finns två typer av risker vid bedömning av säkerheter

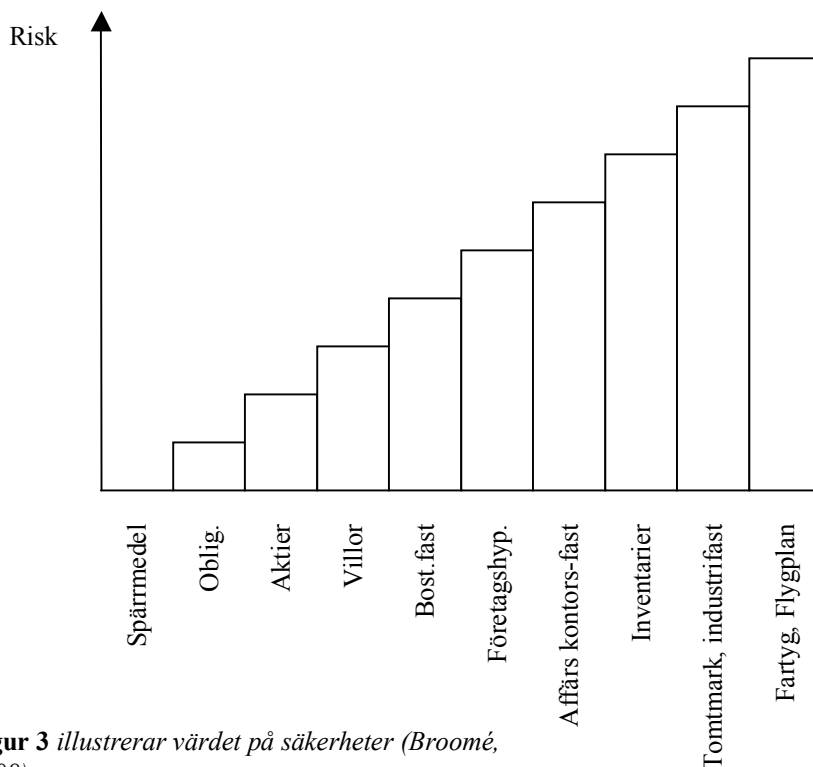
- Tidsrisken, vilken innefattar svårigheten att göra en korrekt bedömning av tillgångsvärdena i framtiden.
- Realisationsrisken, vilken handlar om den risk kreditgivaren löper att i samband med konkurs få ut ett mindre värde av tillgångarna än om tillgångarna hade sålts under normala förhållanden.

Figur 2. Grafisk framställning av tids- och realisationsrisken (Broomé, 1998)

I figuren längst till vänster befinner sig verksamheten under normala förhållanden. Den högra stapeln på tidsaxeln visar tillgångarnas värde vid ett tänkt konkurstillfälle. Den högra sidan visar effekterna av när en tillgång blir utsatt för tidsrisk och realisationsrisk. Om kreditgivaren ska få täckning för sitt engagemang som han har lagt ner vid kreditbedömningen, vid ett eventuellt konkurstillfälle, beror på hur bedömningen av tillgångarna har skett vid kreditgivningstillfället. Detta illustreras i den vänstra stapeln i figuren ovanför. Om kreditgivaren vid ett tillfälle har belånat en tillgång till 100 % av marknadsvärdet kommer detta att visa sig vid konkurstillfället, förutsatt att amorteringar inte har skett, kommer kreditgivaren att lida av en förlust. Om scenariot istället är sådant att tillgångarna endast har belånats till 75 % av marknadsvärdet, kommer kreditgivaren att klara sig. Detta problem rör sig om två värderingsproblem nämligen tillgångens marknadsvärde och hur mycket av tillgångens marknadsvärde som kan anses vara ett fullgott säkerhetsvärde, d v s belåningsvärdet (Broomé, 1998).

Procentsiffran för att uppskatta ett belåningsvärde av en tillgångs marknadsvärde varierar mellan olika tillgångar. Nedan visas en figur för att försöka rangordna dessa säkerheter avseende på riskerna (Ibid.).

Figur 3 illustrerar värdet på säkerheter (Broomé, 1998)

Samtliga säkerheter som anges i figuren kallas för realsäkerheter. Spärrmedel¹ anses vara helt riskfria under förutsättning att utlåning och spärrmedel är i samma valuta.

Figuren ovan visar att aktier anses mindre riskfria än fastigheter. Detta beror på att aktier anses lättare att omsätta än fastigheter på kort sikt.

Obligationer som ges ut av svenska staten anses som fullgoda säkerheter. Obligationens marknadsvärde kan dock fluktuera ganska mycket beroende på ränteläget men kreditgivare har möjligheten att behålla obligationerna tills de förfaller för inlösen och på det sättet tillgodogöra sig det nominella beloppet.

Aktier belånas enligt speciella normer, när det gäller börsnoterade aktier. Normerna innebär att aktierna nedräknas med en betryggande marginal. Icke börsnoterade aktier bör undvikas som pant. Villa, fastigheter och bostadsfastigheter har god säkerhet. Inventarier är under vissa förutsättningar möjliga att belåna. Resterade säkerheter har så stor risk att det sällan beviljas som säkerheter vid kreditgivning.

(Broomé, 1998)

¹ Spärrmedel är pengar som finns på bankkonto

4.5 Kreditgivning sett ur ett svenskt perspektiv

4.5.1 Bankrörelselagen (1987:617)

I bankrörelselagen § 2:13 anges följande:

Kredit får beviljas endast om låntagaren på goda grunder kan förväntas fullgöra låneförbindelsen. Dessutom krävs betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Banken får dock avstå från sådan säkerhet om den kan anses obehövlig eller om det annars föreligger särskilda skäl att avstå från säkerhet.

Av denna lagen framgår att kreditgivaren i första hand skall bedöma kredittagarens återbetalningsförmåga. Här måste banken ha en klar uppfattning om hur möjligheterna ser ut för den enskilde näringsidkaren att klara räntebetalningar, amortering och kreditens slutliga återbetalning.

Jag har i ett tidigare kapitel nämnt att banken gör en analys av företags finansiella ställning, soliditet och likviditet. Det görs även en analys av företagets kostnadsstruktur och konjunkturen inom branschen för att bedöma verksamhetens fortsatta utveckling (Broomé, 1998).

4.5.2 Bankmässiga säkerheter

Mycket av det som finns beskrivet i föregående stycke handlar om risken vid betalningsinställelse, vilken är knuten till det som man kallar för ”bankmässiga säkerheter”. Lagstiftaren har här utelämnat, exakt vad som menas med säkerheter, men i följande text kan man utläsa hur betryggande säkerhet kan tolkas.

”Betryggande säkerhet” avses i detta sammanhang, liksom hittills, att värdet av säkerheten – efter en försiktig värdering av denna vid kreditgivningstillfället – med god marginal skall täcka krediten. (Broomé, 1998)

Finner kreditgivaren att risken för betalningsinställelse är liten och samtidigt är beredd att bevilja krediten, blir säkerhetsfrågan aktuell. Hur stort värde säkerheterna har beror på vid vilken tidpunkt kreditgivaren måste lösa in säkerheten. En kreditgivare bör utgå från att vid den tidpunkt då säkerheten skall tas i anspråk är det troligt att företagaren redan har sålt de tillgångar som är lätta att realisera. Anledningen till realisationen är att företagaren vill skaffa fram kontanter och bättra på en dålig likvid. (Ibid)

4.5.3 Förmånsrättsregler

Regeringen har tagit fram ett nytt förslag till en ny lag om företagsinteckning (prop. 2002/03:49), som ska ersätta den tidigare lagen om företagshypotek (1984:649). I riksdagen beslutades att de nya förmånsrättsreglerna görs gällande den 1 januari 2004 för nya lån och äldre lån ombildas till gällande regler den 1 januari 2005. Den nya lagen (2003:528) reglerar i vilken ordning som borgenärerna (fordringsägarna) får betalt när en kredittagare har gått i konkurs (Itps, 2004).

Med de gamla reglerna fick, vid en konkurs, företagets hyresvärd först betalt och sedan banker som hade säkerhet i form av företagshypotek, d v s tillgångar såsom varulager, maskiner och kundfordringar. Hyresvärdar och bank hade då vad man kallar för särskild förmånsrätt. Revisorer har en särställning och kan få full ersättning även om det innebär att banken inte får fullt betalt. (Ibid)

I och med de nya reglerna har statens och hyresvärdars förmånsrätt tagits bort. Förmånsrätten för banker och andra med företagshypotek har frångåtts så att förmånsrätten blivit allmän. Detta innebär att endast 55 procent av gäldenärens totala egendom kan tas i anspråk och resterande 45 % blir en oprioriterad fordran. Sammanfattningsvis kan göras gällande att bankens ställning som en prioriterad fordringsägare minskas, genom en reducering från 100 till 55 procent av intecknings värde. Antalet förmånsrätter har alltså minskat. (Ibid)

De övergripande målen med förmånsrättsreformen är att fler skall få vara med och dela på det som kan finnas kvar efter en konkurs. Det ska även underlätta att färre företag skall behöva gå i konkurs och att fler företagsrekonstruktion blir genomförda.

De företag som har vilat tungt på företagshypotek har fått välja mellan att gå över till factoring/leasing eller att skjuta till eget kapital. (Ibid)

Den nya lagen har givit bankerna en möjlighet att föra in factoring² som en viktig beståndsdel i försäljningen av produkter till företag. Factoring förekommer i två huvudformer, fakturaköp och fakturabelåning. Fakturaköp innebär att finansiären (factoringbolaget eller faktorn) åtar sig att intill ett visst belopp köpa ett företags fakturor för senare inkassering. Fakturabelåning innebär att faktorn beviljar en kredit, till säkerhet för vilken fakturor pantsätts till och inkasseras av factoringbolaget, varvid inkasserade belopp senare avräknas på krediten. Tidigare var denna produkt svår såld till kunderna, då produkten är lönsam för bankerna och finansbolagen men som en dyr produkt för företagaren. (Ibid)

² Factoring är det samma som fakturakredit

4.6 Kreditgivning sett ur ett danskt perspektiv

Med avseende på realkreditslagen i Danmark har ett realkreditsinstitut möjlighet att ge lån till alla egendoms kategorier, det kan vara ägarbostäder, bostäder för uthyrning, industrier samt lantbruk. Det tillämpas olika låneregler beroende på vilken typ av egendoms kategori som ärendet avser. Exempelvis är den övre lånegränsen vid ägarbostäder som är bebodd året runt satt till 80 procent av fastighetens kontantvärde. Vid belåning av kontor och affärs fastigheter är den övre lånegränsen satt till 60 procent av egendomens kontantvärde. Vid belåning av lantbruksfastighet gäller en övre lånegräns på 70 procent av bankens uppskattade värde av egendomen. Vid beräkning av egendomens värde ingår både fastegendom och lösöre³. Värdet av lösören kan maximalt ingå i en låneutmätning till 30 procent av värdet av den fasta egendomen (mark och byggnader) (DLR kredit, 2006).

4.6.1 Realkreditslån till lantbruksföretag

Realkreditslagen avgränsar vilka egendomar som betraktas som lantbruk- och skogsegendomar och som därmed kan belånas som en lantbruks- och skogsegendom. Lagen säger att de egendomar som betraktas som lantbruksegendom och som kan belånas efter lantbruksreglerna ska innehålla en storlek på över två hektar. Egendomar som inte är noterade som en lantbruksegendom, men som används till förvärvsmässig produktion som traditionellt räknas till jordbruksområdet kan om utövningen är av avgörande betydelse för ägarens ekonomi, belånas efter lantbruksreglerna (DLR kredit, 2006)

Vid värdering av lantbruksfastigheten ska även hänsyn tas till rådande marknadssituation. Värdering av lager sker på basis av rådande handelspriser och att kortvariga prisfluktuationer inte inverkar på värderingen. Vid värderingsbedömningen ingår egendomens aktuella driftsmässiga tillstånd. Det ska tas i beaktning om egendomen är i gott skick och försedd med kuranta byggnader som är ägnat till rationell produktion eller det motsatta förhållandet, en egendom som är i mindre god kondition, där större investeringar behövs för att kunna bedriva en rationell produktion. Det ska även tas hänsyn till att gällande harmonikrav (se kapitel 5.7) mellan antalet djur och mark efterlevs (Ibid.).

Vid kreditgivning ska företagets omräkning av inestående lån ske till kontantvärdet. För de vanligaste förekommande lånetyperna som tillämpas ska omräkningen ske efter följande huvudprinciper:

- I. **Realkreditlån.** Kontantvärdet av inestående realkreditslån beräknas principiellt genom att multiplicera obligationsrestskulden med kursen på den gällande obligationstypen. I praxis sker beräkningen med avseende på omräkningstabellerna som är genomarbetade av realkreditrådet.
- II. **Privata pantbrev,** som säkerhetsmässigt är placerat innanför 70 procent av egendomens kontantvärde.

Den maximala kredittiden för lån till lantbruksegendom är 30 år. Vid bestämmande av lånets längd skall hänsyn tas till pantens förväntade värdeminskning samt lånets avdragsprofil.

Bortsatt från vad som ovan nämnt finns det inga detaljerade regler i realkreditslagen om långivning. Det står således fritt av varje långivare/kreditinstitut att själv bestämma vilka

³ Lösöre utgörs av fysiska föremål som kan flyttas

olika typer av lån som bäst lämpar sig för varje enskild individ. Banken undersöker även låntagarens kreditvärdighet, vilket sker vid genomgång av räkenskaper och budget. Anses låntagarens kreditvärdighet vara mindre god kan det medföra avslag på lån, reservation vid låneutmätningen eller reduktion i lånets löptid (Ibid.).

4.6.2 Lantbrukslagen

Lantbrukslagen i Danmark är till för att främja en försvarlig och flersidig användning av lantbruksegendomen med hänsyn till jordbruksproduktion, natur- och miljövärden. De som inte omfattas av "landbrugslagen" är jordbruksegendomar som innehåller en areal under två hektar. För att egendomen ska räknas som en jordbruksfastighet ska den användas till jordbruksverksamhet (jordbruk eller trädgårdsmästeri) och förfoga över/ha en tillhörande mangårdsbyggnad (DLR kredit, 2006).

4.6.3 Förvärv

En jordbruksfastighet i en landszon under 30 hektar kan förvärfvas av en person, om

- 1) förvärvaren har fyllt 18 år
- 2) förvärvaren inom sex månader uppfyller kravet om fast boplatz på egendomen eller lantbruksegendomen, som ägs av make/make eller sambo.

Om jordbruksfastigheten omfattar 30 hektar eller där utöver, ställs det krav på utöver vad som nämns ovan även krav på jordbruksutbildning (Ibid.).

4.6.4 Utbildningskrav

Lagens utbildningskrav om förvärv av lantbruksfastighet som överstiger 30 hektar är uppfyllt om en av följande sex punkter är uppfyllda:

- 1) Utbildad till driftsledare, ekonom med inriktning mot agrara sektorn enligt lagen om lantbruksutbildningar eller har förvärvat trädgårdsmästare fackets gröna bevis.
- 2) En examen som jordbrukstekniker, jordbruksteknolog, lantbrukstekniker, trädgårdstekniker eller skogstekniker.
- 3) Utbildad agronom, mark/växt agronom, hortonom eller en bachelorutbildning inom dessa områden.
- 4) Självständigt eller aktivt som laglig ägare eller praktikant i minst fyra år, drivet jordbruk med en bruksareal på minst 30 hektar eller med en arbetsinsats som motsvarar 900 timmar/år.
- 5) Genomgått en godkänd lantbruks eller trädgårdskurs på minst 5 månader.
- 6) En utbildning som facklärd lantbrukare och varit arbetstagare vid ett praktiskt lantbruk i minst fyra år (Ibid.)

4.6.5 Harmonikrav mellan antalet djur och mark

Vid uppgörelse av reglerna om husdjurshållning och när arealkrav är uppfyllt, medräknas all den areal som kan användas vid spridning av gödsel. Det är viktigt att notera att arealkravet ska uppfyllas på egendomsnivå, medan djurhållningens storlek är per bedrift. Areal som tillfälligt inte är i bruk för spridning av gödsel kan också medräknas. Det kan vara arealer som är uttaget ur produktion för en kortare tid eller arealer som är utarrenderat (DLR kredit, 2006). De viktigaste bestämmelserna är:

- I. **Besättningsstorlek** Max antal djurenheter begränsas till 750 per bedrift (Det man själv äger och arrenderat). Vid 500 DE⁴ per egendom skall det finnas en sektionering av byggnaderna.
- II. **Över 750 djurenheter** Då måste ägardelen vara 100 % av marken för bedriften, dessutom ska det sökas tillstånd hos jordbrukskommissionen.
- III. **Areal krav** *Arealkravet ska uppfyllas på egendomsnivå.*
0-120 DE: 25 % av totala utbringningsarealen
121-250 DE: Arealkravet för de första 120 DE och 60 % av resterande.
250 -750 DE: Arealkravet för de första 250 DE och 100 % av resterande.

Nedan visas en tabell som beskriver hur omräkningen sker mellan den totala spridningsarealen och hur mycket mark som jordbruksägaren själv måste äga. För omräkning av antalet djurenheter se bilaga 1.

Tabell 1 Visar maximalt antal djurenheter fördelat på arealen. (DLR kredit, 2006)

Antal dyre- enheter	1,4 DE pr. ha		1,7 DE pr. ha		2,3 DE pr. ha	
	Udbring- ningsareal ha	Areal- krav ha	Udbring- ningsareal ha	Areal- krav ha	Udbring- ningsareal ha	Areal- krav ha
50	36	9	29	7	22	5
120	86	21	71	18	52	13
150	107	34	88	28	65	21
200	143	56	118	46	87	34
250	179	77	147	64	109	47
500	357	256	294	211	217	156
750	536	434	441	358	326	264

⁴ DE= Djur enheter

5 Empirisk bakgrund

I detta kapitel beskrivs en översikt av marknadssituationen i Danmark och i Sverige för mjölkproduktionen.

5.1 Marknadsöversikt

Detta avsnitt är tänkt att ge en överblick av hur branschens ekonomi inom mjölkproduktionen ser ut för respektive land.

5.1.1 Översikt Danmark

Danske Banks egna undersökningar av den danska marknaden visar att vid fallande mjölkpriser är effektiviteten i produktionen en avgörande faktor för intjäningen. Det finns en stor spridning i mjölkutnyttjande per omsättningskrona. I detta hänseende är högre utbyte och lägre omkostnader vid odling av grovfoder av stor betydelse. Många produktionsanläggningar har möjlighet att öka effektiviteten i grovfoderproduktionen. Inköpt foder motsvarar idag ungefär 50 % av foderförbrukningen (Branschrappport från Danske Bank, 2006).

Trots stigande omsättning gick resultatet ner 2004. En orsak bakom detta är högre kapacitets och finansieringsomkostnader. Under följande år har man sett en ökning av gjorda investeringar, som visar sig under räkenskapsåret för 2005. Här har de större producenterna den bästa avkastningsgraden (Ibid.).

Trots stigande markpriser är soliditetsgraden nedåtgående som en följd av stora investeringar. Från en kreditmässig synvinkel är det att föredra, om den ökade utlåningen av investeringskapital sker på grund av en stigande intjäningen istället för stigande markpriser. Räntetäckningsgraden generellt sätt inom näringen har kunnat upprätthållas pga. fallande räntor (Ibid.).

Effektiv utnyttjande av arbetskraften är betydelsefull, t.ex. att ha olika avtal med grannar rörande maskinsamverkan för att reducera maskinkostnaderna för att på så sätt koncentrera sig inom sin specialkompetens. På samma tid ska man också bevara överblicken av nyinvesteringar och möjlighet till nyanställningar. Dåligt kapacitetsutnyttjande och stora avskrivningar är ett problem för många (Ibid.).

Mjölkdiranshens framtid kommer att präglas av ytterligare liberalisering av marknaden och mindre stödersättningar. Allt mer försäljningsutbyte med andra länder, främst från Östeuropa, kommer troligtvis att pressa ner mjölkpriset ännu mer. Detta leder till att danska mejerier måste koncentrera sig på förädlade produkter istället för konsumtionsmjölk. En hög mjölkvalité kommer att vara en parameter som danska lantbrukare kan utnyttja.

Danske Bank förväntar sig framöver fallande priser och intjäning som följd av den nya marknadsanpassningen.

5.1.2 Översikt Sverige

Produktionen av mjölk delas upp i mjölk som vägs in vid mejeri och mjölk som förbrukas på gårdarna. I början av 90-talet inledde Sverige en avreglering av jordbrukssektorn. Som ett led i denna nya politik beslutades det om särskilda ersättningar till de mjölkproducenter som upphörde med att leverera mjölk, vilket ledde till en minskad invägning (SJV rapport, 2005).

Två år efter införandet av de särskilda ersättningarna kunde man åter igen se en ökad invägningen efter att det stod klart att Sverige var på väg mot ett medlemskap i EU. Anslutningen till EU har inneburit flera genomgripande förändringar för den svenska mjölk- och mejerisektorn. Sedan mitten av 90-talet har mjölkproduktionen begränsats av ett kvotsystem och detta medförde problem och osäkerhet inom sektorn, vilket man idag brukar säga vara den främsta orsaken till att mjölkproduktionen minskade mer än vad som var nödvändigt med hänsyn till tilldelad kvot (Ibid.)

Efterhand som kvotsystemet stabiliserade sig på den svenska marknaden började produktionen sakta men säkert att öka. Under åren 1999 till 2000 utnyttjade Sverige 99 % av sin landskvot, vilket har varit den högsta nyttjandegraden i landets historia sedan införandet i början på 90-talet. De näst följande åren hade Sverige svårt att upprätthålla den tidigare höga produktiviteten på grund av att antalet mjölkkor minskade och Sverige utnyttjade endast 97 % av den tilldelade mjölkkvoten. Endast Grekland hade ett lägre kvotutnyttjande än Sverige det året. För kvotåren 2003 till 2005 ökade invägningen och utnyttjandegraden något, dock ingen större skillnad i jämförelse med tidigare år. Sedan två år tillbaka kan vi se en minskad produktion igen och endast drygt 95 % av kvoten utnyttjades. Den minskade mjölkproduktionen i landet kan delvis kopplas till effekterna av det nya frikopplade stödsystemet för lantbruket (Ibid.).

Den nya reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken som beslutades av EU:s medlemsländer 2003 har inneburit en förlängning av dagens kvotsystem till och med 2015. Under samma år beslutades det även att interventionspriserna skulle sänkas stegvis och detta har bidragit till att avräkningspriserna på mjölk har sjunkit. Samtidigt infördes en kompensation till producenterna genom ett mjölkbidrag som baseras på producenternas mjölkkvot (Ibid.). Detta bidrag kommer under året att helt frikopplas. I och med frikopplandet tror sig Danske Bank se en viss minskning. Svensk Mjölks mjölkföretagarepanel visar dock att hela nio av tio mjölkbönder tänker ha kvar sitt företag om fem år (Branschrappport från Danske Bank, 2006).

6 Fallstudie

6.1 Verksamhetsbeskrivning av fallgården

Historik:

Bonde Bondesson och hans fru kom som arrendatorer till Lantbruket i början av 1980-talet. 1987 köptes fastigheten Lantbruket 1:3 och man har sedan köpt till ett par av grannfastigheterna som fastighetsreglerats till 1:3. Det senaste fastighetsköpet var utgård 1:11 som köptes år 2000.

Produktionsinriktningen är mjölkproduktion, bestående av 82 SRB-mjölkkor i långbås, med en avkastning på 10 500 kg ECM⁵. Produktionen sköts av paret Bondesson samt en deltidsanställd. Förutom mjölkproduktionen brukar paret 153 ha åker och 30 ha beten, varav 52 ha åker och 20 ha beten är egen fastighet. Till fastigheten hör 60 ha skog som dock är hårt huggen.

Paret driver ett långtgående maskinsamarbete med grannarna.

Under perioden 2004-01 – 2004-12 uppvisade paret följande resultat:
Alla värden i tabellen är i tusentals kronor.

Tabell 2 visar resultatet för räkneskapsåret 2004.
(Egen bearbetning, pers.med)

Periodrapport	Uppnått
Omsättning	3 147
Bruttoresultat	2 044
Avskrivningar	309
Resultat före dispos	259
Ingående balans ek	86
Periodens resultat	239
Justerat ek	255
Balansomslutning	9 319

6.1.1 Gårdsinvestering

Paret Bondesson har tänkt utöka sin nuvarande verksamhet till 180 mjölkkor.

För att kunna göra detta behövs en investering i ett nytt lösdriftsstall.

Investeringen innebär en ny ladugård, till en kostnad av ca 5 miljoner samt mjölkavdelning och gödsellagringutrymme till en kostnad mellan 1,5 – 2,0 miljoner. Den totala investeringen blir alltså ca 7 miljoner eller 39 000 kr per koplats. Djur och lager kommer till största delen att byggas upp genom egen rekrytering. Foderlagring och mjölkkvot är redan anpassade till den kommande driften.

Under början av 2005 har en skogsförsäljning gjorts om 2 175 000 kr varav 1 025 000 kr har använts till amortering och resterande 1 150 000 kr kommer att sättas in som egen insats i investeringen. Vidare har redan 1 miljon av investeringen gjorts i form av grundläggning. Vid årets slut 2004-12-31 fanns 7 880 000 kr i skulder till kreditinstitut. Efter engångsamorteringen 2005 blir denna siffra alltså 6 855 000 kr. Fastigheterna värderas till

⁵ ECM = Energi Korrigerad Mjölkmängd.

7 545 000 kr (efter skogsavverkning). Den totala skuldsättningen efter investeringen kommer att uppgå till 13 miljoner kr.

6.2 Underlag för kreditansökningen

Danske Bank har i samarbete med LRF konsult upprättat en driftsplan för verksamheten. Företaget har med nuvarande drift genererat ett överskott på omkring 200 000 kr per år, vid en omsättning på omkring 3 miljoner kronor. Driftsplanen visar att den planerade investeringen kommer att ge ett bättre kapacitetsutnyttjande av fastigheten och framförallt effektivisera mjölkproduktionen. Uppskattningen av arbetstiden per ko kommer att halveras från 60 till 30 timmar per år. Slutsatsen är att verksamheten kommer att visa för branschen en god lönsamhet vid en avkastningsnivå på 9 500 kr ECM och ett mjölkpris på 2,50 kr. Danske Banks beräkningar visar på en omsättning på 5,6 miljoner kronor, ett årsresultat på 550 000 - 600 000 kr och ett kassaflöde på 1,1–1,2 miljoner kr.

Mjölkdiranschen har över 15 år av sakta fallande priser bakom sig både i Sverige och Danmark. Bedömare menar att vi sannolikt kommer att se ytterligare prissänkningar under de kommande 2-3 åren, för att sedan få en stabilisering när fler äldre producenter slutar. Denna typ av enhet kommer då att vara de som kan fortsätta med god lönsamhet. Till skillnad från övriga produktionsgrenar inom lantbruket har mjölken en stabilare prisbild med små fluktuationer. Paret Bondesson har visat en god anpassningsförmåga till den fallande lönsamheten historiskt och har goda förutsättningar att finnas med bland framtidens mjölkproducenter.

Tabell 3 visar hur mycket investeringen är tänkt att generera, belopp i tusentals kronor.
(Egen bearbetning, pers med)

	2004	Just	Budget
Omsättning	3 147		5 586
Res f d ⁶	239		584*
Int t m ⁷	324		1 184*
Eget kapital	254	6 054	6 054
Bo ⁸	9 319	15 119	22 100
Soliditet	2.7 %	40 %	27 %

*Exkl. egna uttag

Ett övervärde finns i BR⁹ om 5,8 miljoner kr (se bilaga 2), detta ger ett eget kapital på 6 miljoner kr och en balansomslutning på 15 miljoner kr. Av justeringarna är ca 4,6 miljoner på fastigheten. Resterande är i huvudsak mjölkkvot.

⁶ Resultat före dispositioner

⁷ Internt tillförda medel, dvs. kassaflöde

⁸ Balansomslutning

⁹ Balansräkning

6.2.1 Säkerheter

Som säkerheter erbjuds pantbrev om 1,8 miljoner kr i fastigheten Småstad Utgård 1:11, samt 5, 295 miljoner kr i Småstad Lantbruket 1:3. Efter nyinvesteringen har Lantbruket 1:3 värderats till 11, 905 miljoner kr och nya pantbrev kommer att begäras om 3, 634 miljoner kr, dvs. av de 11 miljoner finns möjlighet att ta ut pantbrev till 75 % av de 11 miljonerna, vilket sträcker sig till 8, 929 miljoner kr (se bilaga 5). Till underlag för framtida värde av företagsinteckning har följande bedömning gjorts:

Tabell 4 företagsinteckning ,belopp i tusentals kronor.
(Egen bearbetning, pers med)

Prod.lager	560 (5 ton ts ¹⁰ * 180 kor/2 *1.25)
Köpt lager	250
Djurlager	3 060 (180*10 000 + 180*7 000)
Kf ¹¹	612
Mjölkkvot	1 170 (1 800 ton * 65 öre)
Inventarier	1 200
Insatser	366
Summa	7 218 (god pant 30 %)= 2 165

Tabell 5 Sammanställning av säkerheter, belopp i tusentals kronor.
(Egen bearbetning, pers med)

Summa säkerheter	Beräknat värde	God pant
Lantbruket 1:3	5 295	5 295
Lantbruket 1:3	3 634	3 634
Lantbruket 1:11	1 800	1 200
Företagsinteckning	7 218	2 165
Summa god pant		12 294

Investeringskalkylen är väl genomarbetad och risken att investeringskostnaden blir högre bedöms som liten. Möjligheten finns också att ”snåla” genom att färdigställa mjölkningsavdelningen i etapper.

¹⁰ ts = Torrsubstans

¹¹ Kundfodringar

6.3 Resultat av kreditpropån

Det som finns beskrivet ovan om verksamheten presenterades för Danske Bank i Sverige och i Danmark. Resultat av förslagen propå på 13 miljoner kronor beviljades i Sverige med följande motivering:

Som säkerhet i två jordbruksfastigheter (se bilaga 3 & 4). En produktionsanläggning som utgör drygt 50 % av bedömt fastighetsvärde. God pant motsvarande 10,1 miljoner kronor och ett framtida värde av en företagsinteckning på ca 2,2 miljoner kronor. En utförlig rapport av det beräknade värdet kan studeras under avsnittet om säkerheter.

Summan av panten på 12, 294 miljoner kr plus ett blanco lån motsvarande inom ett dagsvärde på 906 tkr, synes vara en god motivering för ett beviljande av lånet. Det ska sägas att krediten inte gick igenom i första instans. Utan kreditpropån har granskats av flera innan ett positivt besked gavs.

Efter ett par veckors studier av det danska språket åkte jag till Danmark för att göra ett besök på Danske Banks huvudkontor i Köpenhamn. Ett möte var inbokat med bankens kreditansvarig Michael Maar. Mötet med Michael Maar gav ansökan inget direkt besked om ett beviljande. Vid första anblick tyckte Maar att företaget uppvisade alldeles för svag räntabilitet på det egna kapital (16%), för att i nuläget komma med ett besked. Maar ville ha mer uppgifter om företaget innan han ville ta ett slutgiltigt beslut. Efter mötet kom jag överens med Fredrik Anderson att vi skulle skicka driftsplanen i sin helhet som har upprättats av Danske Bank i samarbete med LRF. Efter en närmare genomgång av driftsplanen kontaktades jag av Maar via mail och fick följande motivering till hur den tänkta finansieringen ska finansieras samt motivering:

- *"Efter min värdering är det ett gränsfall till beviljning eftersom företaget uppvisar för låg soliditet samt eget kapital. Men en god effektivitet (ECM) i produktionen och ett cash-flow som tillsynes kan täcka räntekostnaderna och avdragen. Bedriften har en passande storlek, vilket är försvarligt till att bevilja finansiering".*
- *I Danmark vill finansiering vara sammansatt på följande sätt:*

<i>Realkreditlån över 30 år</i>	<i>10.800 tkr.</i>
<i>Banklån över 15 år</i>	<i>1.000 tkr.</i>
<i>Driftskredit¹²</i>	<i>1.000 tkr.</i>
<i>Øvrige kreditorer¹³</i>	<i>900 tkr.</i>

¹² Driftskredit motsvaras av check kredit i Sverige

¹³ Øvrige kreditorer är leverantörskredit och övriga omkostnader

7 Analys och Diskussion

I detta avsnitt ska jag försöka analysera om det finns skillnader i kreditgivningen, vilka argument som respektive land har givit som grund för sin bedömning och försöka ge en helhets bild av de båda länderna.

Min uppgift att undersöka om det finns skillnader i kreditgivning till lantbruksföretag mellan Sverige och Danmark, skulle vara svår att besvara bara med hjälp av ekonomiska resultat. Mycket av besluten grundar sig självklart på hur företagets status är och vad en nyinvestering kan tillföra i framtiden, sätt ur ett ägarperspektiv och ur ett långivarperspektiv. Avsikten är även i detta avsnitt att belysa aspekter och funderingar som inte har diskuterats i anslutning till resultaten men som uppkommit under arbetets gång.

I samband med en nyinvestering av ett nytt lösdrifts stall är det önskvärt för paret Bondesson att upprätta en investeringskalkyl som visar huruvida investeringen är lönsam eller ej. För att kunna göra en bedömning av den framtida avkastning på investeringen har en justering av det egna kapitalet gjorts, med avseende på bedömt dagsvärde på fastigheten och mjölkkvoten vilket medfört en ökning av tillgångarna i företaget, d v s en högre balansomslutning. Målet med investeringen är att den skall medverka till att verksamheten utvecklas och skapa bättre förutsättningar inför framtiden. Den investeringskalkyl som är upprättad av Danske Bank och LRF innehåller en rad olika osäkerhetsfaktorer, såsom hur stor förändring av arbetsinsatsen kommer att bli, priser på insatsvaror, avsättningen på mjölken och diverse oförutsedda händelser. Dessa är förändringar som är svåra att bedöma i förväg och medverkar till att investeringskalkylen inte helt och hållet kommer att stämma överens med verklighetens resultat. Det är naturligtvis svårt att garantera samtliga värden i investeringskalkylen, men genom att garantera viktiga värden för investeringskalkylen, såsom räntan och binda denna under en förutbestämd tid kan vi garantera kapitalkostnaden för företaget. Detta är en parameter som ökar förutsättningarna för att företaget kommer att genomföra investeringen. Det är även svårt att bedöma hur framtidens regelverk kommer att påverka den enskilde lantbrukarens resultat och vilken Institutionell risk detta skulle medföra för företaget.

Ett lantbruksföretag såsom fallstudien och andra liknande jordbruksföretag är generellt sätt en mycket kapitalkrävande verksamhet. Fallstudien visar att för att kunna möta den tuffa marknaden, behövs det göras stora investeringar med en ökad besättningsstorlek. Denna strukturrationalisering inom lantbruket medverkar till att investeringskostnaden blir mycket hög och för att klara detta krävs det att företaget lyckas generera ett kassaflöde från verksamheten på minst 1,2 miljoner kr för att kunna täcka amorteringar och räntekostnader. Detta är en stor riskfaktor för banken och skulle inte företaget lyckas uppnå önskat belopp kan det innebära att banken måste ta inteckningarna i anspråk och företaget kan hamna i konkurs. Den externa finansieringen i sig är alltid förenad med risker genom förändringar på räntemarknaden. Vid vissa tillfällen kan även finansieringen ske i en annan valuta än den inhemska och då är finansieringen bunden till en viss valutarisk. Detta är faktorer som brukar benämnas som finansiell risk. I fallstudien finns ingen valutarisk då alla lån sker i inhemsk valuta. Då fluktuationerna idag är ganska små på räntemarknaden anses det inte uppstå några större problem med att klara räntenivån. Den enda faktor som kan få företaget i likviditetskris är om företaget inte klara att uppfylla målet på 1, 2 miljoner kr. Det som kan påverka denna nivå är om det uppstår oförutsedda händelser i form av dålig hälsa på djuren, vilket påverkar celltalen i mjölken och utebliven leverans till mejeriet. Dessa problem är förknippade med det

som brukar kallas för produktionsrisk. Denna risk anses som liten då det finns omfattande djurhållningsregler i både Danmark och Sverige.

Det ekonomiska mått som jag anser vara av stor betydelse att studera är soliditeten, vilket beskriver företagets långsiktiga betalningsförmåga och hur sårbart företaget är. Resultatet av kreditpropån visar att i Danmark tycker man att företaget uppvisar för svag soliditet. Från Sverige finns ingen direkt kommentar till om nivån är tillräcklig. Min egen uppfattning är att företaget ligger något för lågt (27 %). Innan investeringen gjordes uppvisade företaget en mycket låg nivå på ca 2,7 %. Förklaringen ligger till stor del i att inga justeringar för fastighetens värde och mjölkkvot är gjorda. Efter denna justering uppgick soliditeten till 40 % (se kapitel 6.2). Vad som räknas som en god soliditet brukar ligga runt 30 %. En genomgång av företagets räntabilitet på det egna kapitalet (företagets bruttoresultat dividerat med det justerade egna kapitalet) visar en nivå på 16 %. Som tidigare redovisades tyckte Maar att företaget uppvisar en för dålig räntabilitet. För att banken ska känna sig trygg i sitt beslut såväl i Danmark som i Sverige skulle det vara önskvärt att företaget kommer upp i en nivå på 20 % och däröver. En nivå som hade legat på denna nivå hade fått ett positivt utslag direkt utan att behöva granska resten av företagets verksamhet, i form av effektivitet i produktionen, som blev en avgörande faktor för beslutet i Danmark.

Trots att det finns en bra pant i företaget på 12 miljoner kr, kan detta till viss del kännas lite osäkert eftersom det är svårt att bedöma framtidens värde vid en eventuell konkurs. De nya förmånsrättsreglerna som gjordes gällande den 1 januari 2004, har inneburit att den särskilda förmånsrätten flyttas till att bli allmän. Detta har gjort det svårare för bankerna att få full ersättning för sina krediter, då banken endast är en prioriterad fordringsägare till 55 procent av gäldenärens totala egendom vid en eventuell konkurrs. De resterande 45 % är oprioriterade fordringar. En utförligare beskrivning av förmånsrättsreglerna finns under kapitel 4.5.3.

Vid de tillfällen som företaget är i behov av rörelsekapital, vilket de i praktiken alltid är, för att klara den likvida biten, kan företaget finansiera sitt rörelsekapital genom factoring. Factoring har blivit en viktig beståndsdel i bankernas långivning till företagen. Principen går ut på att företaget belånar sina kundfordringar. Företaget gör en framtida inbetalning, vanligtvis 70 % av beloppet som förskotteras till kreditgivare. Det finns två positiva perspektiv som factoring ger både till kreditgivaren och kredittagaren. Den ena positiva aspekten för kredittagaren, är att företaget snabbar upp sitt flöde av pengar i verksamheten och behovet av annan finansiering, t.ex. leverantörsskulder minskar. Den andra fördelen är att belåningen sker genom pantförskrivning och kredittagaren behöver inte använda sig av företagshypotek eller pantbrev som oftast är förknippat med kostnader. Den typ av factoring som är tillämbamlig i lantbruket är förskotteringen av EU-ersättningen, där man i samband med sin SAM ansökan kan få en kredit på upp till 80 % av den beräknade utbetalningen.

Under arbetets gång har det också blivit tydligare att den personliga relationen med lantbrukaren har spelat en huvudroll i bedömningen av krediten och mina intervjuer med Fredrik Anderson på Danske Bank har stärkt detta påstående. Utan Fredrik Andersons kännedom om lantbrukaren och påtryckningar att det är en kunnig företagare som har varit etablerad mjölkproducent under en längre tid samt tidigare relationer med banken, skulle troligtvis inte denna kreditpropå fått det utslag som den fick. I Danmark upplevs inte dessa uppgifter som en del av ett beslut, avseende om man ska få ja eller nej, utan här är rådgivaren mer bunden till vad företaget verkligen kan prestera. Som en del av bedömningen låg en stor del i att företaget uppvisade ett bra kassaflöde och en god effektivitet inom mjölkproduktionen.

Det är svårt att hitta stora skillnader i synsättet mellan Sverige och Danmark vid granskningen av det resultat som jag fick fram. Sammanfattningsvis kan sägas att i Danmark är det framförallt soliditeten och det egna kapitalet som har störst betydelse vid en granskning av en kreditpropå och i Sverige är det framförallt relation med kredittagaren som är den bidragande faktorn till att vi får ett beviljande av krediten när förhållanden är som i fallstudien.

Som en avslutande del i detta kapitel skulle jag vilja ta upp ett förslag på en omfördelning av det totala utlånade kapitalet i form av objektfinansiering. En sådan finansieringsform skulle kunna vara leasing. Denna finansieringsform är aktuell för företag som vill finansiera lös egendom och inventarier. Variationen i belåningsformen varierar olika beroende på vilken typ av objekt det är fråga om. Leasing fungerar så att kreditgivaren, i detta fall banken köper objektet av leverantören och säljer vidare den till köparen. Fördelen med denna typ av finansiering sett ur bankens perspektiv är att kreditgivaren har ägarrettsförbehåll på objektet och enligt förmånsrättslagen rätt att ta återta objektet om kredittagaren inte kan fullfölja sina åtagande enligt de avtalen som har skrivits mellan parterna. På så sätt skulle banken kunna minska sin långivning på mellan en till två miljoner kronor av de åtta miljoner kronor som investeringen kostar. De två miljoner kronorna representerar allt som inte betraktas som ekonomibyggnad, såsom olika typer av mjölkningsutrustning och andra inventarier som kan hänföras till mjölkproduktionen. Ett problem som kan uppstå är vad som ska betraktas som lös egendom alternativt inventarier. Vid en närmare studie av JB (1970:994) § 2:2 står följande: "Till byggnad hör fast inredning och annat varmed byggnaden blivit försedd med, om det är ägnat till stadigvarande bruk för byggnaden" Under § 2:2, punkt 4 i JB kan utläsas att ekonomibyggnad till jordbruk hör anordning för utfodring av djur och anläggning för maskinmjölkning. En framtida ändring av denna paragraf skulle kanske möjliggöra att fler mjölkproducenter skulle få positiva besked av sin kreditpropå och därmed kunna få utveckla sitt företag för att möta framtidens storjordbruk. För potential finns det bland dagens mjölkproducenter och Sverige är det enda land i EU som i dagsläget inte använder hela sin landskvot.

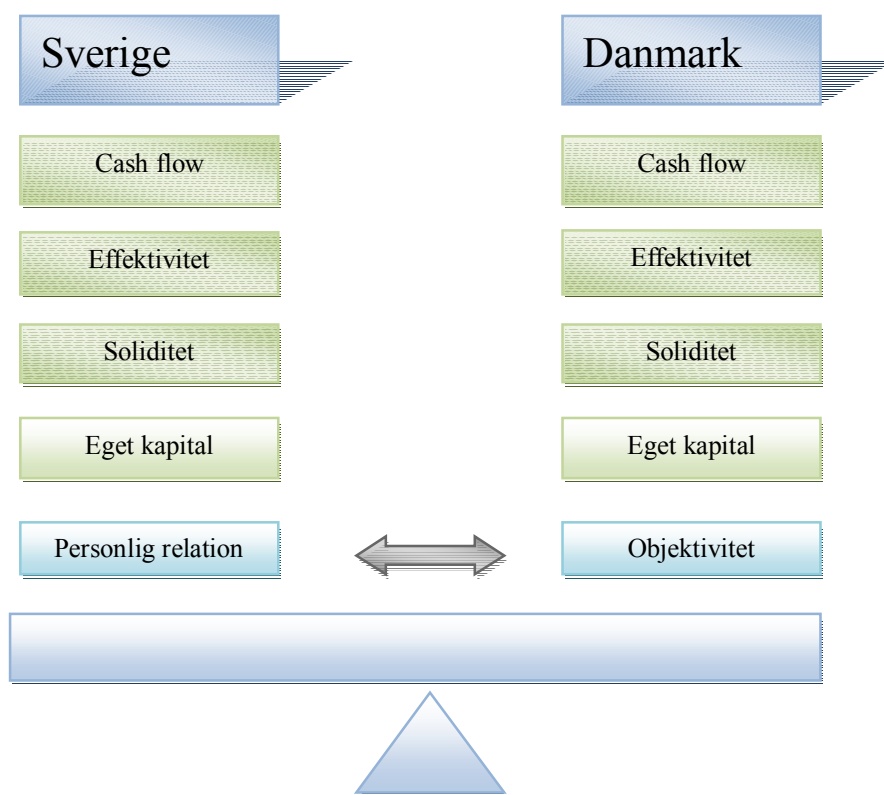
8 Slutsatser

I det här avsnittet kommer examensarbetets frågeställning att besvaras och visa att syftet med examensarbetet är uppnått. Efter det några kommentarer kring vilka hypoteser som fanns från början, vad resultaten leder till och till sist mina egna reflektioner.

För att tydliggöra examensarbetets syfte formulerades följande frågeställning:

Vilka skillnader finns i kreditgivning till lantbruksföretag mellan Sverige och Danmark?

I följande illustration har jag försökt att belysa de bedömningsfaktorer som har legat till grund för bedömningen av krediten.

Figur 4 illustrerar bedömningsfaktorer vid kreditgivning (Egen bearbetning).

Båda länderna gav ett medtycke till att bevilja krediten och det finns många likheter mellan länderna när en kreditbedömning görs till lantbruksföretag. Analyserna visar på att kreditgivarna i de båda länderna tittar på kundens återbetalningsförmåga dvs. företagets inkomster och kassaflöde. Av mitt resultat framgår det tydligt att företagets cash flow och god effektivitet i produktion (9500 kr ECM) är de två faktorer som spelat den avgörande rollen för ett beviljande av krediten. Båda länderna studerar företagets soliditet respektive företagets eget kapital och är eniga om att detta resultatmått är för svagt. Den enda skillnaden som kan urskiljas mellan länderna är den personliga relationen mellan långivaren och låntagaren i Sverige. I Danmark är kredithandläggaren mer objektiv, styrs mer av vad företaget kan presterat och den personliga relationen är av mindre vikt. Med detta resultat vill jag visa att det

inte går att finna avgörande skillnader mellan länderna när det görs en bedömning av en kreditpropå. Båda länderna använder samma ekonomiska verktyg för att bedöma krediten och där långgivaren såväl i Sverige som i Danmark framhåller att de tyngsta bedömningsfaktorerna är hur företagets cash flow och effektivitet ser ut i företaget.

Vilka hypoteser fanns från början?

Idén med att göra denna fallstudie var att det fanns en hypotes om skillnader i kreditgivning till lantbruksföretag mellan Sverige och Danmark. Tanken var att i Danmark skulle fallstudien visa på att föreslagen kredit skulle få ett negativt utfall och att utfallet i Sverige skulle bli positivt. Syftet var sedan att analysera vilka faktorer som har störst inverkan på bedömningen och vilket tankesätt respektive land har. Utifrån detta var tanken att isåfall hitta nya idéer och lösningar som skulle bidra till förbättringar vid utlåning av kapital.

Vad leder resultaten till?

Mina resultat av fallstudien visar på att den nedåtgående trenden i mjölkproduktion i Sverige och i Danmark inte beror på att det finns ont om lånekapital i näringen. Jag vill att resultaten av detta examensarbete ska på något sätt framkalla debatt om den låga investeringsviljan som finns bland dagens mjölkproducenter. Vad detta beror på är svårt att säga och det skulle vara intressant att i framtida examensarbete studera vilka orsaker som ligger till grund för den låga investeringsviljan.

Egna reflektioner

Tendensen för framtidens jordbrukare är att det blir allt tuffare att överleva som en liten producent. Vi kan se att besättningsstorlekarna ökar och att nyinvesteringar är ett måste för att överleva på marknaden. Avgörande för hur framgångsrik den framtida mjölkproduktionen kommer att vara beror till stor del om vi har tillräckligt rationella, effektiva och konkurrens kraftiga mjölkföretag. En av de stora skillnaderna för kommande utveckling är att Danmark idag kantas av höga markpriser, vilket skulle kunna hämma eventuell utveckling av företagen. Med de harmonikrav som idag ställs på det danska lantbruket, att en viss del av marken måste ägas, kan göra att producenter inte har råd att köpa mer mark och på så sätt inte någon möjlighet att utvidga sitt företagande.

Vi har sett på stora strukturrationaliseringar, ökade risker och större krav på företagen inom lantbruket. Detta medför att problematiken med företagens risker inte kommer att minska, utan snarare att öka. Ibland uppfattas det som att lantbruksföretagarna är mycket riskbenägna, detta beror oftast på att de inte är medvetna om riskerna eller har någon förståelse om hur de kan undvika dessa. Det är därför viktigt att frågorna aktualiseras av lantbrukets rådgivare. I dagsläget befinner sig bankerna i högkonjunktur och stora utlåningar sker idag till expansiva lantbrukare som tror på en gryende framtid. De mer traditionella ekonomiska verktygen för att bedöma framtidens investeringar kommer inte i samma fokus som om vi hade befunnit oss i en lågkonjunktur, vilket kan få konsekvenser när bankerna hamnar i en lågkonjunktur. Samtidigt måste vi våga satsa för att kunna konkurrera på en allt större marknad. Den personliga relationen till långgivaren och låntagarens goda rykte inom banken har gjort det mer acceptabelt att förlita sig på att företagaren håller sitt åtagande med banken. Här spelar långgivarens kunskap om marknaden en viktig roll. Vad som kommer att hända efter 2015 när mjölkkvoterna avvecklas är svårt att förutse. Av allt att döma kommer ytterligare miljökrav in som en begränsad faktor och hur lönsamheten för gjorda investeringar artar sig är svårt att

avgöra. En möjlig utveckling skulle kunna vara att de gjorda investeringarna i mjölkproduktion genererar mer kapital i företaget om trenden fortsätter med en ökad besättningsstorlek och ökad effektivitet i produktion.

Källförteckning

Litteratur

- Broomé, P., Elmer, L & Nylén, B. 1998. *Kreditgivning till företag*, Studentlitteratur, Lund.
- Danske Bank. 2006. *Branschrappport 2006 (augusti & december)*, Danske Bank, Stockholm & Köpenhamn.
- Denscombe, M. 1998. *Forskningshandboken*, Studentlitteratur, Lund.
- DLR Kredit, 2006. *Landbrugshåndbog 2006*, Realkreditinstituttet, Köpenhamn.
- Funered, Urban E. 1994. *Bankernas risktagande*, Studentlitteratur, Lund.
- Green, E., 1997. *Kreditbedömning och intuition - ett tolkningsförslag*, Lund University Press, Lund.
- Hardaker, J.B., Huirne, R.B.M. & Anderson J.R. 1997. *Coping with Risk in Agriculture*, CAB International, New York, USA.
- Institutet för tillväxtpolitiska studier, 2004. *Förmånsrättsreformens olika effekter*, rapport 1-012-2004/0283, ITPS, Östersund.
- Johansson, Sven-Erik. 1995. *Företagets lönsamheter, finansiering och tillväxt*, Studentlitteratur, Lund.
- Landström, H., 2003. *Småföretaget och kapitalet*, SNS förlag, Stockholm.
- LRF Konsult, LRF & Föreningssparbanken, 2006. *Lantbruksbarometern*, Stockholm.
- Svedin, J., 1992. *Kreditgivning och kreditbedömning av företag*, Almqvist & Wiksell, Ekonomiförlagen, Stockholm.
- Svenska Jordbruks Verket, 2005. *Marknadsöversikt – animalier*, SJV rapport 2005:23, Jönköping

Lagar

- Bankrörelselagen (1987:617)
- Företagshypotek (2003:528)
- Jordabalk (1970:994) kap 2. JB § 2:2

Internet

- Danske Bank. www.danskebank.se, 2007

Danske Bank. www.danskebank.dk, 2007

Maelkeudvalget. www.maelkeudvalget.dk/start.htm, 2007

Regeringen. <http://www.skola.regeringen.se/finans/lararrummet/tips/casemetodik.htm> 2007

Personliga meddelanden

Anderson, Fredrik. 2006-2007, Danske Bank, Eskilstuna

Maar, Michael. 2007, Danske Bank, Köpenhamn

Bilagor

Bilaga 1: Omräkningstabell för djurenheter

Husdyrart	Enhed	Antal til 1 dyreenhed
<i>Kvæg</i>		
Malkekøer, tung race uden opdræt	1 årsko	0,85
Malkekøer, Jersey uden opdræt	1 årsko	1,00
Småkalve, kvier og stude 0-6 mdr. tung race	1 årstdyr	4,90
Småkalve, kvier og stude 0-6 mdr. Jersey	1 årstdyr	6,40
Opdræt 6-28 mdr. tung race	1 årstdyr	2,60
Opdræt 6-25 mdr. Jersey	1 årstdyr	3,60
Ammekøer uden opdræt	1 årstdyr	1,90
Tyrekalve 0-6 mdr. tung race	1 prod. dyr	8,90
Tyrekalve 6 mdr. slagtning (440 kg) tung race	1 prod. dyr	4,50
Tyrekalve 0-6 mdr. Jersey	1 prod. dyr	12,50
Tyrekalve 6 mdr. slagtning (328 kg) Jersey	1 prod. dyr	8,20
Avlstyre, tung race	1 årstyr	2,15
Avlstyre, Jersey	1 årstyr	2,90

Bilaga 2: Balansräkning

X-kontoret Företag	KUNDRÄKENSAP	Datum 2005-05-18 Kl. 11:47
Namn: Bonde Bondesson Lantbruket 696 91 Småstad	Kundnummer: 9999999999 Bransch: Mjölkproduktion (även s Revisor:	
(I 1000 SEK)	20041231R	
(Revision)	UPP.	
Är räkenskapet officiellt	NEJ	
NETTOOMSÄTTNING	2.490	
Bruttoresult/Täckningsbidrag	970	
Avskrivningar	252	
RÖRELSERESULTAT	610	
Sekundära poster	0	
Finansnetto	-295	
RÖS. EFTER FINANSIELLA POSTER	315	
Extraord. poster + min.and.	0	
FÖRETAGETS INTJÄNING	315	
Intäkter utanför företag	0	
Skatt på årets resultat	0	
ÅRETS RESULTAT	315	
Privatuttag	0	
Kapitalrörelser, netto	5.799	
ÄNDRING AV EGET KAPITAL	6.114	
Kassaflöde löp. Verksamhet	0	
Rörelsekapital	1.175	
Summa eget kapital	6.052	
(Varav obeskattade reserver)	325	
SUMMA TILLGÅNGAR:	15.117	
Väsentliga tillgångsposter:		
Immateriella tillgångar	0	
Fastighet, anläggningstillgång	10.020	
(Kontantvärde)	(0)	
Summa varulager	1.666	
Väsentliga skuldposter:		
Banklån	8.042	
Off balance poster	0	
Eventuella ansvarsförbindelser	0	
Total rentebärande skuld	8.042	
Svensk landbrugsopstilling.		

Bilaga 3: Fastighet 1:3

Östgöta Enskilda Bank Den Danske Bank, Sverige Filial

07-01-31

Fastighetsbeskrivning, Jordbruk 1000-kr

Beteckning:		S:a jordbruksmark	Beräknat värde	Taxeringsvärde
Kommun:		S:a skogsmark	750	413
		S:a ekonomibyggnader:	8 000	1 063
		S:a bostadshus inkl tomt:	1 700	795
		Totalsumma:	11 905	2 821
Köpeskilling:	0	Använt värde:	12 255	
Köpt år/Datum:		Belåningsvärde (75%):	9 191	
		Värderingsår:	2005	

Kommentar: Mangårdsbyggnad dålig avser tillköpt gårdscentra med svampangrepp, inklusive uthus.

Mjölkestall avser planerat nybygge. Marknadsvärde för hela enheten avseende ligghall, mjölkavd.,
ungdjurstall i bef. hus, gödsel- och foderutrymmen.

Jordbruksmark

Beskrivning	Antal	Enhet	Klass/godhet	Kr/enhet	Beräknat värde	Taxeringsvärde
Åkermark	35	ha	Medel	30 000	1 050	355
Betesmark	7	ha	Bra	15 000	105	21
Park/tomt	2	st	Bra	150 000	300	174
				Σ	1 455	550

Skogsmark

Beskrivning	Antal	Enhet	Klass/godhet	Kr/enhet	Beräknat värde	Taxeringsvärde
Skogsmark	50	ha	Dålig	15 000	750	413
				Σ	750	413

Ekonomibyggnader

Beskrivning	Antal	Enhet	Skick/standard	Kr/enhet	Beräknat värde	Taxeringsvärde
Mjölkestall	180	platser	Medel	40 000	7 200	1 063
Verkstad	1	st	Bra	800 000	800	0
				Σ	8 000	1 063

Bostadshus inkl tomt

Beskrivning	Antal	Enhet	Skick/standard	Kr/enhet	Beräknat värde	Taxeringsvärde
Mangårdsbyggnad	200	m2	Bra	5 000	1 000	795
Arbetsbostad	2	st	Dålig	200 000	400	0
Mangårdsbyggnad	1	st	Dålig	300 000	300	0
				Σ	1 700	795

Bilaga 4: Fastighet 1:11

Östgöta Enskilda Bank Den Danske Bank, Sverige Filial

07-01-31

Fastighetsbeskrivning, Jordbruk 1000-kr

Beteckning:	1:11	S:a jordbruksmark	Beräknat värde	Taxeringsvärde
Kommun:		S:a skogsmark	1 030	261
		S:a ekonomibyggnader:	200	325
		S:a bostadshus inkl tomt:	150	139
		Totalsumma:	500	149
		Använt värde:	1 880	874
Köpeskilling:	0	Belåningsvärde (75%):	1 800	
Köpt år/Datum:		Värderingsår:	1 350	
			2005	
Kommentar:				

Jordbruksmark

Beskrivning	Antal	Enhet	Klass/godhet	Kr/enhet	Beräknat värde	Taxeringsvärde
Åkermark	21	ha	Medel	40 000	840	169
Betesmark	6	ha	Medel	15 000	90	19
Park/tomt	1	st	Bra	100 000	100	73
			Σ		1 030	261

Skogsmark

Beskrivning	Antal	Enhet	Klass/godhet	Kr/enhet	Beräknat värde	Taxeringsvärde
Skogsmark	20	ha	Dålig	10 000	200	325
			Σ		200	325

Ekonomibyggnader

Beskrivning	Antal	Enhet	Skick/standard	Kr/enhet	Beräknat värde	Taxeringsvärde
Loge	1	st	Dålig	150 000	150	139
			Σ		150	139

Bostadshus inkl tomt

Beskrivning	Antal	Enhet	Skick/standard	Kr/enhet	Beräknat värde	Taxeringsvärde
Mangårdsbyggnad	1	st	Dålig	500 000	500	149
			Σ		500	149

Bilaga 5: Pantvärde av fastigheter

X-kontoret Företag		Datum 2005-05-18 Kl. 11:47	
Namn:	Bonde Bondesson Lantbruket 696 91 Småstad	Kundnummer: 9999999999 Bransch: Mjölkproduktion (äve Kundansvarigt kontor:	
Beviljat SEK	Förbindelser (Allt i 1.000)	God pant SEK	
13.200	Denna ansökan		
	Föreslagen säkerhet		
	FASTIGHET	5.295	
	Generell säkerhet		
	Pantbrev i fastigheten Lantbruket 1:3, Småstad		
	Jordbruksfastighet		
5295	SEK Inom	SEK	5.295.000,00
	Använt värde	SEK	11.905.000,00
	Dagsvärde	SEK	5.295.000,00
	Pantsatt av:		
	9999999999	Bonde Bondesson	
	8888888888	Fru Bondesson	
	FASTIGHET	1.200	
	Generell säkerhet		
	Pantbrev i fastigheten Utgård 1:11, Småstad		
	Jordbruksfastighet		
1800	SEK Inom	SEK	1.800.000,00
	Använt värde	SEK	1.600.000,00
	Dagsvärde	SEK	1.600.000,00
	Pantsatt av:		
	9999999999	Bonde Bondesson	
	8888888888	Fru Bondesson	
	FASTIGHET	3.634	
	Generell säkerhet		
	Pantbrev i fastigheten Lantbruket 1:3, Småstad		
	Jordbruksfastighet		
3634	SEK Inom	SEK	8.929.000,00
	Använt värde	SEK	11.905.000,00
	Dagsvärde	SEK	3.634.000,00
	Pantsatt av:		
	9999999999	Bonde Bondesson	
	8888888888	Fru Bondesson	
	FÖRETAGSINTECKNING	2.166	
	Generell säkerhet		
	Företagsinteckningsbrev i all Bonde Bondesson		
	näringsverksamhet i Sverige på		
	Fru Bondesson		
2200	SEK Inom	SEK	2.200.000,00
	Använt värde	SEK	3.970.578,14
	Dagsvärde	SEK	2.200.000,00
	Pantsatt av:		
	9999999999	Bonde Bondesson	
	8888888888	Fru Bondesson	
13.200	Totalt engagemang med kunden	Blanco 905 Dagsvärde 12.729	12.295

Bilaga 6: Kreditansökan

Kreditansökan 2005-05-18 11:47 Årsuppdatering gjord: *****
från : - X-kontoret Företag Nästa årsuppdatering: 2007-01-01
Kundnummer 999999999 Premium
Ärendenummer 3466000000 Kundansvarig Fredrik Anderson
Kundansvarigt kontor
Bonde Bondesson Kundkategori US
Lantbruket
696 91 Småstad

Bransch Mjölkproduktion (även skötsel)

Kreditansökan SEK 13.200.000,00 Limitutrymme
Övertagande av lån/Nyinvestering mjölkstall
Ny säkerhet: Fler än 4 typer av säkerheter. Se förbindelseöversikt.

Kommentarer: Gemensam kredit med Fru Bondesson 888888-8888

Beviljat	Utnyttjat	Förbindelser (i 1.000 SEK)	Säkerheter	God pant
13.200	0	Sökta förbindelser	Erbjudna säkerheter	12.295
0	0	Övertrass och moträkning		
13.200	0	Samlat engagemang med kunden	Blanco	905 12.295

Beslut ärende:

Inlåning:	Kund	Depå:	Kund
(i 1.000 SEK)		(i 1.000 SEK)	

(on an even number page)

Pris: 100:- (exkl moms)

Tryck: SLU, Institutionen för ekonomi, Uppsala 2007.

Distribution:

Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för ekonomi
Box 7013
750 07 Uppsala
Tel 018-67 2165

Swedish University of Agricultural Sciences
Department of Economics
P.O. Box 7013
SE-750 07 Uppsala, Sweden
Fax + 46 18 673502